Голас Радзімы

№ 14 (2104)
6 красавіка 1989 г.

ГАЗЕТА БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВЯЗЯХ З СУАЙЧЫННІКАМІ ЗА РУБЯЖОМ
(БЕЛАРУСКАЕ ТАВАРЫСТВА «РАДЗІМА»)

Выдаецца з 1955 г.
Цана 4 кап.

Вызначыць тыповы беларускі краявід—справа няпростая. У каго ні спытай, кожны нешта сваё ў душы адшукае. Для аднаго чалавека гэта можа быць стары бор, дзе ён яшчэ дзіцем збіраў арэхі, грыбы, для другога дарагім стала ціхае празрыстае возера, трэці прыгадвае павольную плынь рэчкі, побач з якой стаяла бацькоўская хата. Паняцце Радзімы адзінае, і разам з тым глыбока асабістае для кожнага з нас.

НА ЗДЫМКУ: Валожыншчына.

Фота Я. КОКТЫША.

МЕДЫЦЫНСКАЯ ДАПАМОГА У ВЕСЦЫ

[«Ці многа чалавеку трэба!»]

Стар. 3

АДЛЕГЛАСЦЬ—СЯБРОЎСТВУ НЕ ПЕРАШКОДА...

[«Дыпламатыя» ў пісьмах»]

Стар. 4

ЛЯ ВЫТОКАЎ РУСКА-БЕЛАРУСКАГА РЭВАЛЮЦЫЙНАГА БРАТЭРСТВА

[«З блакітнай пячаткай «Зямлі і волі»]

Стар. 6—7

№ 14 [2104], 6 красавіка 1989 г.

КІРМАШ НА ЗАВОДЗЕ

Непасрэдна ў цэхах праходзіла выстаўка-продаж станкоў аршанскага завода «Чырвоны барацьбіт», на якой прысутнічалі прадстаўнікі вядомых фірм Еўропы, а таксама іх калегі з Сінгапура і Тайланда. Гэты своеасаблівы кірмаш быў арганізаваны не толькі з нагоды запуску ў серыйную вытворчасць новых машын з лічбавым праграмным кіраваннем і апрацоўчых цэнтраў, але і для таго, каб залучыць новых замежных партнёраў. Ужо сёння прадукцыю аршанскіх станкабудаўнікоў добра ведаюць і ахвотна купляюць у 88 краінах. Гэтая выстаўка садзейнічала расшырэнню дзелавых сувязей прадпрыемства. Пры дапамозе спецыялістаў знешнегандлёвага аб'яднання «Станкаімпарт» на ёй былі заключаны новыя кантракты.

НА ЗДЫМКАХ: больш 10 гадоў з беларускімі станкабудаўнікамі плённа супрацоўнічае заходнегерманская фірма «Эльб-Шліф». Злева-направа: дырэктар завода «Чырвоны барацьбіт» Анатолій МІЛАСЭРНЫ, генеральны дырэктар аб'яднання «Станкаімпарт» Уладзімір МАРЫНІН і тэхнічны дырэктар фірмы «Эльб-Шліф» (ФРГ) Ханс МООР; у зале выстаўкі.

ЗАКЛЮЧАНЫ ДАГАВОРЫ

СУВЯЗІ МАЦНЕЮЦЬ

Цесныя навукова-тэхнічныя сувязі наладжаны паміж Брэсцкім вытворчым дывановым аб'яднаннем і аднапрофільнымі прадпрыемствамі — аб'яднаннем «Бытэкс» (ЧССР) і венгерскай фабрыкай «Шопран».

Заключаны дагаворы, якімі прадугледжваецца шырокі абмен перадавым вытворчым вопытам, прагрэсіўнымі тэхналогіямі, тэхнічнай дакументацыяй. У ходзе прамых сувязей ажыццяўляецца абмен паўфабрыкатамі.

Дасягнута таксама дамоўленасць аб супрацоўніцтве брэстаўчан з польскімі калегамі — заводам «Бесама» ў горадзе Бельска-Бяла і фірмай «Тэкстыльімпэкс». Сёлета партнёры паставяць у Брэст сучаснае тэхналагічнае абсталяванне і запасныя часткі да яго.

ПРАДПРЫМАЛЬНАСЦЬ

«ЗНАЙШЛІ» ВАЛЮТУ НА ДАРОЗЕ

Незвычайная ў вёсцы пасада — экскурсавод — з'явілася ў калгасе «Чырвоны Кастрычнік» Стаўбцоўскага раёна. Уладанні гаспадаркі перасякае аўтамагістраль Берлін—Масква, па якой у Савецкі Саюз штодзённа едуць шматлікія зарубежныя турысты. «Інтурыст», з якім калгас заключыў дагавор, прапануе ім зрабіць тут прыпынак. Для гасцей з-за рубяжа арганізуюць экскурсіі, іх знаёмяць з жыццём і бытам беларускіх сялян, становішчам спраў у аграпрамысловым комплексе. Пасля агляду замежных гасцей частуюць мачанкай, калдунамі, гарачымі аладкамі і іншымі стравамі беларускай кухні.

Абслугоўваць замежных турыстаў калгаснікі вырашылі на пасяджэнні праўлення, калі абмяркоўвалі пытанне, як камп'ютэрызаваць падшэфную школу. Набыць сучасную электронную тэхніку без валюты практычна немагчыма. Пачалі шукаць, дзе зарабіць неабходныя для гэтага грошы. Разлік аказаўся правільным.

У хуткім часе будзе адкрыты невялікі мастацкі цэх, у якім мясцовыя ўмельцы — разьбікі па дрэву — пачнуць рыхтаваць нацыянальныя сувеніры.

ВЕРНУТЫ НАЗВЫ

У ІМЯ СПРАВЯДЛІВАСЦІ

Не чакаючы ўказанняў зверху, на сваім справаздачна-выбарным сходзе працаўнікі калгаса імя Жданава Старадарожскага раёна прынялі рашэнне аб перайменаванні яго ў калгас «Арэса».

Шмат гадоў назад імя сталінскага прыспешніка, вінаватага ў масавым беззаконні ў гады культу асобы, было навязана мясцовым сялянам. І вось цяпер, у час перабудовы, яны рашуча адмяжоўваюцца ад яго.

Перайменаванне калгасаў, якія носяць імя Жданава, праходзіць і ў іншых раёнах Міншчыны. Напрыклад, у Клецкім цяпер ужо былому калгасу імя Жданава вернута яго старая назва — «Авангард», а ў Салігорскім такая гаспадарка па патрабаванні мясцовых жыхароў стала называцца «Беларусь».

САЦЫЯЛЬНАЕ РАЗВІЦЦЁ

ПРЫБАЎКА ДА ПЕНСІІ

Значна павялічана пенсія ветэрану калгаса «Парыжская камуна» Пружанскага раёна Ніне Ліцкевіч па рашэнню сходу ўпаўнаважаных гаспадаркі. Ніна Іванаўна з першага дня арганізацыі калгаса старанна працавала ў жывёлагадоўлі, за што ёй было прысвоена ганаровае званне «Заслужаны калгаснік». А ўсяго ў гаспадарцы такога гонару ўдастоены 14 чалавек. Ім таксама павышана пенсія да 110 рублёў, аказваюцца бытавыя паслугі на льготных умовах. У бок павелічэння перагледжаны тут пенсіі іншым ветэранам вытворчасці, удзельнікам Вялікай Айчыннай вайны, інвалідам, сем'ям загінуўшых.

Надбаўкі да пенсій заслужаным работнікам калгасаў і саўгасаў устаноўлены ў многіх іншых гаспадарках.

ЯНЫ АБАРАНЯЛІ РАДЗІМУ

УЗНАГАРОДА ПРАЗ ГАДЫ

Нядаўна ветэрану вайны Васілю Бураму, які жыве ў Мар'інай Горцы, пазнаніў знаёмы і настойліва парэкамендаваў знайсці штотыднёвік «Ветэран» № 1. Адкрыў яго Васіль Еўдакімавіч — і вачам сваім не паверыў: «За баявыя подзвігі і заслугі ў перыяд Вялікай Айчыннай вайны ўзнагароджаны ордэнам Чырвонага Сцяга... Буры Сцяпан Еўдакімавіч...»

Так, праз многа гадоў атрымаў Васіль Еўдакімавіч вестачку аб браце, які змагаўся з ворагам у радах партызанскага злучэння на Магілёўшчыне, а затым на Брэстчыне. Пасля вызвалення Беларусі ён пайшоў на фронт і загінуў.

Усе браты Бурыя змагаліся з ворагам у партызанскіх атрадах. Трое з іх загінулі, абараняючы Радзіму.

КЛУБ «ФАУНА»

«ГАСЦІНІЦА» ДЛЯ ЖЫВЁЛ

У Гомелі пры Палацы культуры хімзавода створаны гарадскі клуб «Фауна».

Ён аб'ядноўвае аматараў жывёл, птушак і акварыумных рыбак. Савет клуба ставіць сваёй задачай задавальняць спартыўна-службовыя, фізкультурна-аздараўленчыя, культурныя, эстэтычныя і навукова-пазнавальныя інтарэсы аматараў прыроды.

У клубе можна абмяняць хатніх жывёл адной пароды на другую, набыць пеўчых птушак і разнастайных рыбак для акварыумаў.

«Фауна» будзе прымаць у сваю «гасцініцу» кошак і сабак ад гаспадароў, якія выязджаюць з сем'ямі на перыяд водпуску ў іншыя гарады.

НА РАДАСЦЬ ДЗЯТВЕ

ЗВЯРЫ АБЖЫВАЮЦЬ ПАРК

На радасць дзятве і дарослым адкрыты заалагічны куток у Пінскім гарадскім парку культуры і адпачынку. Тут пасяліліся бурыя мядзведзі, поні, арол, дэкаратыўныя карлікавыя куры і іншыя рэдкія прадстаўнікі еўрапейскай і азіяцкай фауны. Дырэкцыя парку закупіла іх у розных гарадах краіны, паклапаціліся пра клеткі і вальеры, паўнацэнную ежу. Асабліва мнагалюдна тут у выхадныя дні, калі дзеці прыходзяць разам з бацькамі, прыпасаючы загадзя ласункі для ўсеагульных любімцаў — мядзведзянят Цімура і Тарзана.

У бліжэйшы час плошча заалагічнага кутка будзе расшырана да палавіны гектара. Поўным ходам вядзецца будаўніцтва новых клетак і вальераў. У іх пасяляцца малпы, якіх даставяць у Пінск з Гродзенскага заапарку, фазаны і паўліны, закупленыя ў Луцку.

ЭКСПРЭС-ІНТЭРВ'Ю

ШКОЛА ДЭМАКРАТЫІ

26 сакавіка ў Савецкай краіне адбыліся выбары народных дэпутатаў СССР. Сёння мы гаворым, што яны з'явіліся для ўсіх грамадзян СССР сапраўднай школай дэмакратыі. Упершыню выбары праходзілі ў дзелавой, спакойнай атмасферы, без непатрэбнай парадн асці. Упершыню народ самастойна рабіў свой выбар, рашаючы, каму даверыць уладу. З нецярплівасцю чакаліся і першыя вынікі галасавання.

З кароткіх паведамленняў прэсы, радыё і тэлебачання пакуль яшчэ цяжка скласці поўную карціну таго, як яны завяршыліся. Але ў Вярхоўным Савеце БССР, падумалі мы, інфармацыя павінна быць найбольш поўная. Карэспандэнт «Голасу Радзімы», як і напярэдадні выбараў, звярнуўся (на гэты раз па тэлефоне) да сакратара Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР Людмілы СЫРАЕГІНАЙ.

— ЛЮДМІЛА МІКАЛАЕЎНА, ЯК ПРАЙШЛІ У НАС У РЭСПУБЛІЦЫ ВЫБАРЫ НАРОДНЫХ ДЭПУТАТАЎ СССР! ЯКІЯ ВЫНІКІ ГАЛАСАВАННЯ!

— У згаданым вамі інтэрв'ю я адзначала, што ў Беларусі ўтворана 60 выбарчых акруг. Галасаванне праводзілася ва ўсіх акругах, але абрана пакуль што толькі 47 народных дэпутатаў (размова наша адбывалася 29 сакавіка.— **Кар.**). У 13 акругах выбары не завяршыліся. Ніхто з прэтэндэнтаў, нават калі іх было і два, і тры на адзін мандат, не набраў тут неабходнай колькасці галасоў.

Сярод тых, каму народ аказаў давер і хто ў сумленнай барацьбе заваяваў дэпутацкі мандат, — прадстаўнікі розных слаёў грамадства, людзі самых розных прафесій. Народнымі дэпутатамі СССР абраны 12 партыйных і савецкіх работнікаў рэспублікі, токар-расточнік Мінскага маторнага завода Л. Дзюсаў, трактарыстка саўгаса «Мара» Барысаўскага раёна М. Абрамовіч, апаратар машыннага даення племзавода «Насовічы» Добрушскага раёна К. Хлябцоў, загадчык кафедры Мінскага радыётэхнічнага інстытута У. Лабуноў...

У галасаванні ў нас прыняло ўдзел 92 працэнты зарэгістраваных выбаршчыкаў, або звыш 7 мільёнаў чалавек. Іх стаўленне да кандыдатаў, якія балаціраваліся ў народныя дэпутаты, было крытычным і неадназначным. Таму нярэдкія выпадкі, калі перамагаў чалавек малавядомы, даволі сціплы, а не той, хто па ўчарашніх мерках амаль аўтаматычна атрымліваў мандат ад народа на кіраванне.

Не набралі патрэбнай колькасці галасоў некаторыя кіраўнікі мясцовых партыйных і дзяржаўных органаў. У прыватнасці, не выбраны дэпутатамі першы сакратар Мінскага гаркома КПБ У. Галко, першыя сакратары абкомаў партыі: Гомельскага — А. Камай і Магілёўскага — В. Ляонаў, старшыня Магілёўскага аблвыканкома А. Кічкайла, першы намеснік Старшыні Савета Міністраў, старшыня Дзяржаграпрома БССР Ю. Хусаінаў.

— ЦІ АЗНАЧАЕ ЎСЁ ВЫШЭЙСКАЗАНАЕ, ШТО ВЫБАРЫ МОЖНА АЦЭНЬВАЦЬ ЯК ПЕРАМОГУ ДЭМАКРАТЫІ!

— Несумненна, гэта перамога дэмакратыі. Работа ў дзень выбараў вялася спакойна, карэктна, згодна з Законам. Як я ўжо казала, былі нечаканасці. І мы ў далейшым будзем выпрацоўваць свае, уласцівыя нашаму ладу нормы палітычнай маралі, свае адносіны да перадвыбарчай барацьбы. Калі была барацьба, то былі і пераможаныя. І, я думаю, ім варта крытычна прааналізаваць сваю пазіцыю, каб зразумець, якія практычныя дзеянні ці асабістыя якасці не задавальняюць выбаршчыкаў, якія промахі допушчаны ў час перадвыбарчай кампаніі. Пралікі гэтыя нам яшчэ прадстаіць аналізаваць.

— ЛЮДМІЛА МІКАЛАЕЎНА, ЗНАЧЫЦЬ У ТЫХ 13 ВЫБАРЧЫХ АКРУГАХ, ДЗЕ НЕ НАЗВАНЫ НАРОДНЫЯ ДЭПУТАТЫ СССР, БУДЗЕ ПРАВОДЗІЦЦА ШТО: ПЕРАВЫБАРЫ ЦІ ПЕРАГАЛАСАВАННЕ!

— У трох акругах, дзе было па тры кандыдаты, выбаршчыкі не здолелі адразу вызначыць сваіх дэпутатаў. Тут будзе праведзена перагаласаванне. У бюлетэні ўносяцца ўжо толькі два прозвішчы прэтэндэнтаў, што 26 сакавіка набралі найбольшую колькасць галасоў.

У дзесяці іншых акругах рэспублікі, дзе не вызначаны дэпутаты, будуць праводзіцца паўторныя выбары. Яны прызначаны на 14 мая. Ім будзе зноў папярэднічаць перадвыбарчая кампанія.

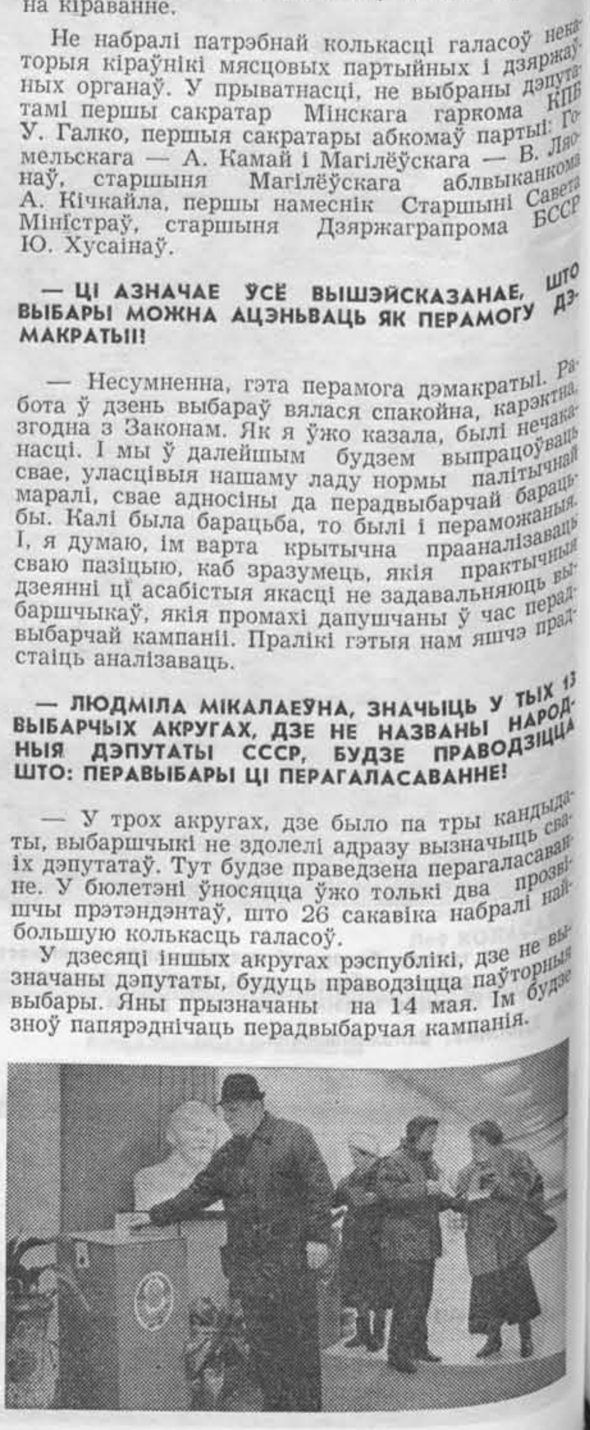

СЕЛЬСКАЯ МЕДЫЦЫНА: НАДЗЕІ І РЭАЛЬНАСЦЬ

ЦІ МНОГА ЧАЛАВЕКУ ТРЭБА?

Многа. У жыцці ў кожнага чалавека патрэбы немалыя: ён хоча мець цікавую работу, атрымліваць добрыя прадукты харчавання, купляць у магазіне прыгожае адзенне, прыходзіць пасля працы ва ўтульную, зручную кватэру, калі ёсць неабходнасць, звярнуцца ў любы момант да кваліфікаваных, уважлівых урачоў. Нехта скажа: «Ці ж пералічанае — так многа?» Дык гэта з якога пункту гледжання зыходзіць. Калі з пазіцыі добра ўсталяванага, наладжанага сучаснага быту гарадоў, з пазіцыі агульначалавечых норм жыцця,— безумоўна, нямнога (хаця, калі па шчырасці, то і ў вялікім горадзе праблем хапае). А вось калі паглядзець вачамі сельскага жыхара...

Не ўсё проста складваецца ў вясковым жыцці ў той сферы, якая завецца сацыяльнай. І, бадай, самыя вялікія прэтэнзіі будуць да медыкаў, да аховы здароўя сялян.

Колькі пісана-перапісана ў савецкай прэсе пра тое, што наша медыцына апынулася ў трывожным становішчы. Сыплюцца скаргі хворых на няўважлівасць, а часам і некампетэнтнасць урачоў, патокам льюцца скаргі, толькі ўжо медыкаў, на адсутнасць добрых умоў працы, патрэбнага абсталявання, нават лякарстваў, іншых медыкаментаў. І ўсе гэтыя праблемы ў некалькі разоў ускладняюцца ў сельскай мясцовасці. Адставанне аховы здароўя на вёсцы — з'ява неадасобленая. Яна заканамернае звяно ў ланцугу іншых вострых праблем, якія адмоўна ўплываюць на ўмовы жыцця сялян. Дзесяцігоддзямі патрэбы вёскі заставаліся нават не на другім, а яшчэ на больш далёкім плане. І ў выніку вёска, наша нястомная, працавітая беларуская вёска, абяссілела, што адразу адчуў на сабе і горад.

Есць, безумоўна, ёсць на Беларусі добрыя, проста выдатныя прыклады сапраўды ўважлівых, гаспадарскіх адносін да жыцця сялян. І калгасы-мільянеры багацеюць, і цудоўныя вёскі з катэджамі ўздоўж заасфальтаваных вуліц, на якіх нават святлафоры ўстаноўлены, вабяць моладзь. Між іншым і многія нашы землякі, што прыязджаюць у госці на Радзіму, гавораць: з той пары, як прыйшлося ім дзесяткі гадоў назад пакінуць родныя мясціны, беларуская вёска змянілася непазнавальна. Іх пачуцці зразумелыя, і ацэнка ўбачанага аб'ектыўная. Але сёння беларускі селянін мерае сваё жыццё ўжо іншымі меркамі. І яго не можа задаволіць, напрыклад, становішча, калі, каб трапіць да ўрача ў раённай бальніцы, даводзіцца страціць цэлы дзень. Ды і даехаць хвораму чалавеку з далёкай вёскі таксама няпроста. На жаль, пакуль не ўсе нашы гаспадаркі маюць мільённыя прыбыткі, і нават там, дзе яны ёсць, грошы не заўсёды ў першую чаргу выдаткоўваюцца на будаўніцтва бальніцы ці рамонт Дома культуры. Хутчэй вырасце яшчэ адзін адкормачны комплекс, ці будуць закуплены дадатковыя трактары. Гэта нярэдка нават і заахвочвалася вышэйстаячым кіраўніцтвам. А за «незапланаваную» будоўлю школы ці паліклінікі можна было і вымову атрымаць: справа, лічылі, — другарадная.

Недапушчальнасць астаткавага прынцыпу ў развіцці сацыяльнай інфраструктуры вёскі, здаецца, зразумелі ўсе, нельга болей злоўжываць сялянскай цярплівасцю. Але сёння ў нашым жыцці знайшлося столькі прарэх, што невядома, як і чым іх найхутчэй залатаць. Сталі шукаць дадатковыя магчымасці і рэзервы.

Аказалася, калі вельмі захацець і добра падумаць, то нейкае выйсце знойдзецца. У выніку ў Докшыцкім раёне, напрыклад, летась на медыцынскую праграму выдзелілі 6 мільёнаў рублёў, сваіх уласных, раённых, не з дзяржаўнага бюджэту. Намецілі, што трэба зрабіць: пабудаваць некалькі ўчастковых сельскіх бальніц, аптэкі, адкрыць фельчарска-акушэрскія пункты ва ўсіх аддаленых ад райцэнтра вёсках. Спачатку не верылі нават самім сабе, што за год-два можна карэнным чынам змяніць становішча ў мясцовай сельскай медыцыне: грошы грашыма, планы планамі, а многія будматэрыялы ў нас лімітаваны, медыцынскае абсталяванне няпроста купіць. Выйсце шукалі ўсе разам. Нешта рабілі на месцы: напрыклад, адкрылі ў калгасах сталярныя цэхі. Ездзілі аж ва Узбекістан па мармур (так вырашылі: ніяк не менш, чым мармур, патрэбны). Для аздобы памяшканняў набывалі вырабы дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва. Тут сталі вельмі папулярнымі словы, якія, як лічаць, належаць Гіпакрату: «Дзе любяць чалавека, там паважаюць мастацтва». Таму і мармур не ўспрымаюць нейкай раскошай у сельскай бальніцы. Святлана Гром, галоўны ўрач бальніцы ў вёсцы Ваўкалаты, лічыць: тут ён больш патрэбны (прыгожа, даўгавечна, гігіенічна), чым у рэстаране ці кафэ, дзе мармуру ў нас нямала. Дарэчы, зусім нядаўна бальніца ў Ваўкалатах уяўляла сабой наступную карціну: бальнічныя ложкі стаялі непасрэдна ў амбулаторыі, якая ў сваю чаргу мясцілася ў вялікай хаце аднаго з калгаснікаў... Сёння побач з новым бальнічным корпусам — аптэка, асобна амбулаторыя, кацельня, склады. Калі ж уваходзіш унутр бальніцы, уражвае яе інтэр'ер. Той жа мармур, мастацкі роспіс, гіпсавая ляпніна. Нічога не нагадвае традыцыйна голыя, сумныя бальнічныя калідоры.І людзі ацанілі новаўвядзенні па вартасці. Міністр аховы здароўя СССР Яўгеній Чазаў, які наведаў Віцебшчыну, прыгадваў, як завітаў у сельскую ўчастковую бальніцу і там пачуў ад вяскоўцаў: «Зараз мы пераканаліся: перабудова пачалася».

Сапраўды, толькі адчуўшы клопат аб сваім паўсядзённым жыцці, у тым ліку і на аддаленым хутары, вясковец паверыць у перамены. Няма ў кожным населеным пункце пакуль магчымасці трымаць стацыянарную медыцынскую ўстанову. Сяляне разумеюць гэта. Але зрабіць так, каб людзі менш цярпелі ад падобных выдаткаў — абавязак грамадства. У нашых сілах зрабіць хаця б так, як робяць у невялікай вёсачцы Мікульні, ад якой да райцэнтра Докшыцы 30 кіламетраў. У цэнтры гаспадаркі, куды ўваходзіць вёска, адкрылі фельчарска-акушэрскі пункт, і ўрачы ездзяць у Мікульні і іншыя такія ж невялічкія паселішчы па загадзя вызначанаму графіку. Не раскоша, безумоўна, але ўсё ж больш-менш дастойнае выйсце для мясцовых сялян.

Многім вяскоўцам спадабаліся і зусім новыя формы абслугоўвання, прапанаваныя ім медыкамі. Напрыклад, дзённы стацыянар. Хворыя дзень знаходзяцца ў стацыянары бальніцы, атрымліваюць лячэнне, а вечарам спецыяльны аўтобус развозіць іх па хатах, каб раніцай зноў забраць да ўрачоў. З асаблівай прыхільнасцю сустрэлі такую форму лячэння вясковыя кабеты. Добра вядома, як цяжка сялянцы пакінуць на некалькі тыдняў дом, гаспадарку, дзяцей без нагляду. Таму і гадамі многія з іх свае «балячкі», пакуль ногі носяць. А пры дзённым стацыянары ёсць магчымасць і лячыцца, і хатнія справы кантраляваць. Для сельскага жыхара вельмі важны псіхалагічны момант — не адрывацца ад дому.

Не забываюць на Віцебшчыне і пра старых людзей. Напрыклад, у Параф'янаўскай сельскай бальніцы ветэранам і інвалідам стварылі асаблівa зручныя ўмовы, размяшчаюць у палатах не больш чым па 2 чалавекі, дзе ёсць тэлевізар, халадзільнік. Тут разумеюць: пасля доўгіх гадоў нялёгкага жыцця і цяжкай, часам і няўдзячнай сялянскай працы трэба аддаць людзям доўг.

На Шаркоўшчыне ж прапанавалі ўласную ініцыятыву: ствараюць тут жа, у сваіх вёсках, спецыяльныя дамы для мясцовых састарэлых людзей, куды па ўласнаму жаданню яны могуць перабірацца, скажам, на зіму, бо не ўсім пад сілу паліць уласныя печы, насіць ваду з калодзежа. Увесну ж, калі прыгрэе сонца, звычайна жыхары такіх пансіянатаў зноў вяртаюцца ў родныя сцены. Гэта куды больш міласэрна, чым проста займацца маралізатарствам і каторы раз «кляйміць» няўдзячных дзяцей.

Гады два назад у час камандзіроўкі ў Пастаўскі раён я бачыла яшчэ не закончаную, але ўжо амаль пабудаваную бальніцу ў калгасе імя Суворава. Нават у незавершаным выглядзе яна была непадобная на традыцыйныя стацыянары. Адчувалася: тут будуць лячыць не толькі лекамі, але і чалавечай увагай, клопатам, цеплынёй. Сёння бальніца працуе. Акадэмік Чазаў сказаў пра яе так: «Гэта — XXI стагоддзе». Прыемна чуць такую высокую ацэнку ды яшчэ ад самога міністра. І, здаецца, мясцовая грамадскасць, кіраўніцтва маглі б ужо з палёгкай уздыхнуць: «Ну вось, хоць дзе-небудзь, а дасягнулі патрэбнага ўзроўню». Але нават у такіх шчаслівых умовах, калі жыццё скранулася са свайго застойнай кропкі, на шляху да лепшага шмат прагалаў і калдобін. Вось і ў калгасе імя Суворава цудоўная бальніца ёсць, неабходная медыцынская апаратура ёсць, а ўрачоў не хапае! Найвастрэйшая праблема для ўсёй сельскай медыцыны! Настолькі моцны ў свядомасці людзей стэрэатып, што ў вёсцы жыццё заўсёды цяжкае, нецікавае, што і відавочныя дасягненні ўспрымаюцца многімі пакуль насцярожана, з недаверам.

Вельмі добра, што на Віцебшчыне справа з аховай здароўя сялян набывае станоўчы дынамізм. Але калі паглядзець на ўсю Беларусь, то ўбачыш: медыкаў, усё грамадства чакае непачаты край работы. А месцамі нават некранутая цаліна. Не альтэрнатывы няма. Чалавеку ў жыцці патрэбна многа чаго. Кожны мае права на дастойнае жыццё. І сельскі жыхар, хлебароб, жывёлавод таксама. У гэта, нарэшце, паверылі ўсе.

Так, праблема павышэння якасці медыцынскай дапамогі на вёсцы стаіць вельмі востра. Пракаменціраваць стан спраў я папрасіла начальніка Галоўнага ўпраўлення медыцынскай дапамогі Міністэрства аховы здароўя БССР Аляксандра Зарына.

— Спынюся на асноўных, прынцыповых момантах. Першае. Адна з найгалоўнейшых задач—забяспечыць кожнаму сельскаму жыхару, дзе б ён ні жыў, магчымасць своечасова атрымаць неабходную медыцынскую дапамогу. Тут трэба ўлічваць раскіданасць вёсак, часам зусім невялічкіх, на Беларусі. Сёння сітуацыя склалася наступным чынам: на адлегласці да 6 кіламетраў ад кожнага сельскага паселішча знаходзіцца фельчарска-акушэрскі пункт (ФАП), 15-17-ці кіламетраў — амбулаторыя або ўрачэбны ўчастак. Мы лічым гэта ўжо нядрэнным. Але мяркуем і далей паляпшаць узровень першай медыцынскай дапамогі. У бліжэйшы час трэба размясціць ФАПы не далей, як за 4 кіламетры ад кожнага пацыента, а амбулаторыі—за 10-12 кіламетраў. Упэўнены, што гэта будзе зроблена. А вось атрымаць дапамогу вузкіх спецыялістаў на вёсцы не заўсёды проста. Акулісты, неўрапатолагі, хірургі звычайна працуюць у цэнтральных раённых бальніцах. А туды не кожнаму даехаць лёгка, ды і чэргі на прыём таксама пакуль вялікія.

Другое. Амаль 80 працэнтаў нашых сённяшніх праблем у медыцыне ляжаць па-за медыцынай. Каб палепшыць матэрыяльны стан ФАПаў, іх пачалі браць на свой баланс мясцовыя калгасы і саўгасы. На жаль, і па сённяшні дзень дзяржаўная медыцына яшчэ церпіць ад значнага недахопу матэрыяльных сродкаў. І з гэтым звязаны ўжо цэлы клубок складанейшых праблем. Вось у тым жа Докшыцкім раёне знайшлі магчымасць адбудаваць аб'екты сельскай медыцыны так, што прыемна паглядзець. А з медыка-тэхнічным абсталяваннем усё складана. Мы ж ставім задачу, каб кожная сельская ўчастковая бальніца мела свой паўнацэнны клініка-дыягнастычны блок, што занатавана і ў рэспубліканскай праграме «Здароўе», прынятай у канцы летасняга года.

Гадоў пяць-сем назад было вырашана пабудаваць у рэспубліцы 145 сельскіх амбулаторый. Да 1990-га года намечанае павінна быць поўнасцю выканана. Дарэчы, зараз мы маем у рэспубліцы 272 сельскія амбулаторыі і 451 участковую бальніцу. Гэта нямала. Але пакуль нельга быць задаволенымі іх якасцю.

Зараз наша рэспубліканская медыцына, у тым ліку і сельская, вызначыла для сябе, у якім напрамку развівацца, ісці далей. Першыя крокі ўжо зроблены. Пакуль толькі першыя.

Галіна УЛІЦЁНАК.

НА ЗДЫМКАХ: у калгас імя Гагарына Докшыцкага раёна прыехала перасоўная стаматалагічная ўстаноўка; медыцынская сястра Н. ДЗЕЎГУЦЬ гутарыць з пацыентам, ветэранам вайны і працы А. ЛІТВІНЕНКАМ (калгас імя Суворава, Пастаўскі раён).

Фота А. КЛЕШЧУКА і Я. ПЯСЕЦКАГА.

№ 14 (2104), 6 красавіка 1989 г.

ШТО АГУЛЬНАГА Ў АМЕРЫКАНКІ МАРТЫ СТЭГАР І БЕЛАРУСКІ НАДЗЕІ ЗАМЧЫНСКАЙ

«ДЫПЛАМАТЫЯ» Ў ПІСЬМАХ

Мы многа гаворым аб неабходнасці назаўсёды забяспечыць мір на нашай планеце. Да гэтага імкнуцца кіраўнікі дзяржаў, да гэтага імкнуцца народы. Шырокае развіццё ў апошні час атрымаў рух «народнай дыпламатыі»— сустрэчы і знаёмствы простых людзей з розных краін. На адной з сустрэч прадстаўнікоў гэтага руху і пазнаёміліся дзве жанчыны — беларуска Надзея ЗАМЧЫНСКАЯ і амерыканка Марта СТЭГАР. Неўзабаве яны расталіся, але дружба не скончылася. Цяпер праз акіян ляцяць іх пісьмы. Жанчыны лічаць, што чым больш людзей у розных краінах будуць падтрымліваць паміж сабой такія сяброўскія адносіны, тым у большай згодзе будуць жыць усе народы, усё чалавецтва. Надзея Замчынская нядаўна пабывала ў нас у рэдакцыі, расказала аб сваёй дружбе з Мартай Стэгар, паказала яе і свае пісьмы. З двума з іх са згоды аўтараў мы хочам пазнаёміць нашых чытачоў.

Дарагая Надзея!

Як было прыемна сустрэць цябе ў час майго візіту ў Савецкі Саюз. Гэта адна з лепшых падзей майго падарожжа. Добра, што мы пазнаёміліся, у нас так многа агульнага. Я думаю, мы можам працягваць наша знаёмства праз перапіску. У мяне ёсць сябар, які ведае рускую мову і можа для мяне перакладаць твае пісьмы.

Я сустрэла цябе ў цудоўным горадзе Мінску. Ты была разам з іншымі прадстаўнікамі Беларускага камітэта абароны міру. Па тваіх расказах я даведалася, як многа робіць для справы міру ўвесь беларускі народ. Мы фатаграфаваліся ў парку Янкі Купалы. Я ўклала фота, каб у цябе была памяць аб нашай сустрэчы. Каб ты помніла, як я выглядаю, пасылаю і сваё.

У Маскве айцец Бэн і я наведалі канцэрт міру ў зале Чайкоўскага. Праграма ўключала Бетховена «Маё адзіноцтва», якую я спявала з сімфанічным аркестрам «Атланта» ў ЗША. У зале быў хор з універсітэта штата Мерыленд ЗША, аркестр складаецца з еўрапейскіх музыкантаў. Дырыжыраваў Сетан Дораці. Салісты былі з СССР, ЗША і Даніі. Канцэрт цудоўны і вельмі хвалюючы. Усе месцы ў зале заняты. Для нас гэта было дзіўна. А як апладзіравалі! Авацыя працягвалася 12 мінут. Я плакала.

Хочацца адзначыць: паколькі пацяплелі адносіны паміж нашымі дзяржавамі, у мяне вялікія надзеі на супрацоўніцтва паміж СССР і ЗША. Я думаю, калі б нашы ўрады, нашы палітыкі, нашы народы больш разумелі адзін аднаго, мы даўно былі б вялікімі сябрамі. Гэты свет дастаткова вялікі, каб умясціць розныя тыпы грамадства. Я думаю, наладжваючы індывідуальную дружбу, мы ўносім станоўчы ўклад у справу міру. Паколькі наш вопыт падмацаваны вопытам тысячагоддзяў, мы будзем лепш разумець адзін аднаго і ўсё чалавецтва. Мы будзем менш баяцца стэрэатыпаў.

Вярнуўшыся з паездкі па вашай краіне, у размове з сябрамі я развеяла шэраг няправільных уяўленняў пра СССР. Я ўспамінаю, як мне падабалася кожная мінута знаходжання ў СССР, акрамя гарачыні, і спадзяюся пабываць і ў іншых раёнах вашай краіны. Я была ў Маскве, Ленінградзе, Вільнюсе і Мінску. А цяпер хацелася б паехаць у Кіеў, Тбілісі і Самарканд. Наведаць Байкал, зрабіць круіз па Волзе. Я вельмі хачу пабываць у Тбілісі, таму што Атланта і Тбілісі — гарады-пабрацімы. Нашы мэры абмяняліся візітамі. Атланта — горад з насельніцтвам 2 мільёны чалавек. Размешчаны на поўдні ЗША. Штат Джорджыя цягнецца ўздоўж Атлантычнага акіяна да гор Апалачаў. У Атланце 22 інстытуты і 2 універсітэты. Я працую ў адным з іх, тэхналагічным. Я — супрацоўнік даследчага аддзела. Мы публікуем вынікі даследаванняў у нас у інстытуце. Штат інстытута 1 400 вучоных і інжынераў. Мы працуем па кантрактах з урадам і бізнесам. Я тут працую 25 гадоў, аднак не маю тэхнічнай адукацыі. У каледжы я вывучала мовы і матэматыку.

Я разведзеная, мой былы муж — архітэктар. У мяне дзве дачкі: старэйшая Лін працуе прадстаўніком фірмы спартыўных тавараў. Але ў сапраўднасці яна мастак і спявачка. Жыве за 900 кіламетраў ад мяне ў Фларыдзе. Другая, малодшая Ліза замужам за Дэвідам, свяшчэннікам у маленькай царкве ў штаце Агая, за 1 250 кіламетраў ад Атланты. Ліза працуе адміністратарам у доме для састарэлых. У іх трое дзяцей: Іерэнія, 16 гадоў, таленавіты скрыпач, хоча працягваць вучыцца музыцы. Цімаці, 14 гадоў, хоча быць інжынерам. Элізабет, 7 гадоў, таксама хоча быць музыкантам. Я іх усіх вельмі люблю, але яны далёка, бачуся з імі толькі два разы на год. У мяне адна сястра, якая жыве за 350 кіламетраў, у Джорджыі. Бацькі памерлі.

Я так люблю музыку. Спяваю ў мясцовым хоры з сімфанічным аркестрам. Наш хор пабываў у Вашынгтоне, Нью-Йорку і нават у Бельгіі. У лютым мінулага года мы спявалі на Украінскім фестывалі, адзначаючы 1000-годдзе Хрысціянства на Русі. Мы навучыліся спяваць па-ўкраінску. Сёлета мы будзем спяваць «Вяселле» Стравінскага на рускай мове. Я таксама вывучаю і спяваю раннюю царкоўную і фальклорную музыку. Вельмі цікаўлюся сімфанічнай музыкай, наведваю оперу. Другі мой інтарэс — археалогія, асабліва біблейская археалогія. Я двойчы пабывала ў Ізраілі, каб удзельнічаць у раскопках. Кірую студэнцкай археалагічнай групай. Акрамя таго, люблю турызм, хадзьбу пешшу. Хопіць пра сябе. Чакаю тваго пісьма і вельмі спадзяюся на сустрэчу ў будучыні.

Мір вам, Надзея!

Марта СТЭГАР.

ЗША, Атланта.

Добры дзень, Марта!

Атрымала тваё цікавае, вельмі змястоўнае пісьмо. Ты мне расказала пра сваё жыццё, уражанні аб знаходжанні ў нас, у Савецкім Саюзе. Гэта праўда, што ў нас з табой многа агульнага і мы адразу пасябравалі.

Ты — амерыканская жанчына, я — савецкая. І я згодна, што мы можам працягваць знаёмства праз перапіску.

Не магу пісаць пра сябе, каб не ўспомніць страшныя гады Вялікай Айчыннай вайны — гады майго дзяцінства, юнацтва. 1941-шы застаў мяне ў далёкім арэнбургскім піянерскім лагеры. Ніхто з нас, дзяцей, не думаў, што прыйдзецца пайсці на фронт са школьнай парты, абараняць сваю Радзіму ад злога ворага — нямецкага фашызму. Увесь народ падняўся на абарону сваёй Айчыны. Вучачыся ў школе, скончыла медыцынскія курсы таварыства Чырвонага Крыжа і Чырвонага Паўмесяца. Але школы нашы былі аддадзены пад шпіталі для раненых, а мы вучыліся ў вагонах, што стаялі ў тупіку каля чыгуначнай станцыі. Вагоны не ацяпляліся, было холадна, замярзала чарніла. А пасля школы, мы, дзяўчаты, ішлі ў шпіталь даглядаць раненых. Кармілі цяжкіх, мылі бінты, крывавыя гімнасцёркі. Прасіліся на фронт, старэйшыя тры сястры ўжо ваявалі, а мяне не бралі: непаўналетняя. Так мы, дзеці, пераступілі парог дарослаці, таму што гэтага патрабаваў абавязак.

Я ўспамінаю, як з вокнаў нашага вагона, дзе мы вучыліся, былі відаць ваенныя эшалоны, што ішлі на захад з байцамі і зброяй.

Іншы раз поезд не спыняўся, байцы прасілі апусціць у паштовую скрынку пісьмы-трохкутнічкі родным, кідалі іх нам на хаду. Байцы клалі ў трохкутнічкі кавалачкі цукру, ведалі, як цяжка было нам, дзецям вайны.

Я ўсё ж трапіла на фронт, добраахвотнікам. Два гады без адпачынку. Ды і ці спалі мы, не помню. Тыднямі не распраналіся, не здымалі ботаў. А колькі хлапчукоў-салдат памірала на нашых руках са словам «мама». Цяжка ўспамінаць, але трэба помніць. Трэба помніць і ведаць, што можа прынесці людзям, усяму чалавецтву вайна.

Марта, ты была ў нас і пераканалася, якую вялікую работу мы праводзім у барацьбе за мір. Я, як член Камітэта абароны міру, займаюся выхаваўчай работай сярод моладзі. Мы, савецкія людзі, ведаем цану жыцця.

Я рада, што табе ў нас спадабалася. Ты пераканалася, што наш народ не хоча вайны, ён будуе мірнае жыццё. Народ наш добры, гасцінны. Я ўспамінаю прыезд яшчэ адной дэлегацыі з ЗША ў Камітэт абароны міру. Сустрэча была цікавай. Мы разгаварыліся з жанчынай. Яна мастак, піша партрэты людзей многіх краін: эскімосаў, неграў, індзейцаў, а вось твар рускага чалавека не можа напісаць: ён уяўляецца ёй расплывістым.

Мы пазнаёміліся з ёю. Яна доўга ўглядалася ў мой твар і сказала, што абавязкова запомніць і напіша партрэт, але прасіла паставіць подпіс «Ураджайная». Мне ўсё роўна, што падпіша гэтая амерыканская жанчына, толькі я пераканалася, што ўяўленне ў яе пра нас ужо зусім іншае. Я заўсёды гавару, што перш чым скласці ўяўленне пра чалавека, трэба больш ведаць аб жыцці, гісторыі данай краіны. А яна, відаць, не хацела ведаць. Я таксама падумала: убачыла б гэтая жанчына нас з табой— з розных краін, але аднолькавых, вясёлых.

Ты была на канцэрце ў зале імя Чайкоўскага. Вам пашанцавала: туды вельмі цяжка трапіць. А я была нядаўна на канцэрце ў Мінску амерыканскага хору з 15 штатаў «Адысея міру». Кіраўнік хору Рычард Роудс сказаў, што імкненне да міру і дружбы дапамагае яму арганізоўваць калектывы з розных штатаў, спевакоў царкоўных хароў, прафесіяналаў. «Усіх нас аб'ядноўвае адно,— сказаў ён,—варта спяваць, бо ў нас адно жыццё, адна музыка».

Пасля канцэрта мы ўсе спявалі песні на розных мовах — «Падмаскоўныя вечары», «Кацюшу». Вечар пакінуў вялікае ўражанне. Дружба народаў — гэта і ёсць шчасце і мір. Амерыканцы выказалі жаданне: сродкі за канцэрт пералічыць у Савецкі фонд міру.

Горад Атланта, у якім ты жывеш, цудоўны. Я бачыла пра яго перадачу па Цэнтральным тэлебачанні. Так што я з ім таксама пазнаёмілася. У гэтым годзе скульптар з Савецкага Саюза будзе працаваць над абеліскам дружбы і міру. Грошы на будаўніцтва будуць сабраны жыхарамі горада Атланты. Значыць, нашы народы будуць будаваць мірны помнік. А гэта вельмі важна.

Мы з табой аднаго ўзросту, у нас па дзве дачкі, унукі. Скончылі універсітэты. Ты — у Атланце, я — у Мінску. У нас многа агульнага і адно імкненне— выхаваць сваіх унукаў і наступнае пакаленне ў міры і дружбе. Універсітэт я скончыла па спецыяльнасці правазнаўства. Доўгі час працавала на кінастудыі «Беларусьфільм» у дакументальным кіно. Мае матэрыялы друкуюць у прэсе, перадаюць па радыё. Многа грамадскай работы.

Старэйшая дачка Марына — педагог. Малодшая Інга — медык. Маюць свае сем'і, жывуць у Мінску. Я люблю літаратуру, музыку. У доме ёсць піяніна маркі «Роль Гюнтхер», нямецкі інструмент, вельмі прыгожа гучыць, яму каля 200 гадоў. Калі бывае крыху вольнага часу, саджуся і іграю. А разам збіраемся — спяваем беларускія і рускія песні. Акампануюць мне хто на чым. Тут і лыжкі драўляныя, і дзіцячы духавы інструмент, і інш. Любім тэатр, музыку, вершы. У мяне чацвёра ўнукаў, самаму маленькаму 8 месяцаў. Яго завуць Вадзім.

Марта, як бачыш, мы, савецкія жанчыны, няўрымслівыя. Узрост вызначаем не пражытымі гадамі. Нам яшчэ многа трэба зрабіць.

Я вяду перапіску з сябрамі з многіх краін свету: Англіі, ЗША, Новай Зеландыі, Польшчы, ФРГ, Балгарыі, ЧССР і іншых — і згодна з табой, што індывідуальная перапіска, дружба ўносяць станоўчы ўклад у справу міру, узаемаразумення паміж народамі. Мы спадзяёмся, што дружба паміж нашымі краінамі будзе расці і ўмацоўвацца: ёй пакладзены добры пачатак.

Міру табе! З павагай

Надзея.

г. Мінск.

З задавальненнем адпачываюць студэнты Мінскага радыётэхнічнага інстытута ў Доме творчасці «Тэатральны». Звычайна змена працягваецца дванаццаць дзён. Пуцёўка каштуе 60 рублёў, але студэнты плацяць толькі 12. У час апошніх зімовых канікулаў тут адпачывала 70 чалавек.

Дом адпачынку размешчаны ў маляўнічай мясцовасці непадалёку ад Астрашыцкага Гарадка. Адсюль студэнты робяць пешаходныя прагулкі летам, а зімой на лыжах, у спорткомплекс Раўбічы, на вадасховішча Вячу, па месцах былых баёў. У «Тэатральным» ёсць спорткомплекс, па вечарах працуе дыскатэка. Адным словам, усе ўмовы, каб моладзі было зручна і весела.

НА ЗДЫМКАХ: у «Тэатральны» прыехала адпачыць трэцякурсніца Валянціна ШКЛЯНІК; у спортгарадку.

Фота Ю. ПАЎЛАВА.

SOBRE LA POLITICA AGRARIA DEL PCUS

El 15 de marzo del año 1989 en Moscú se celebró el Pleno del CC del PCUS, donde fue analizado el problema agrario en la URSS. En este Pleno fueron adoptadas importantes resoluciones orientadas a liquidar la escasez de alimentos en el país, reducir la importación de granos, carne, legumbres y otros productos, crear un eficaz sistema de organización de la agricultura, mejorar radicalmente las condiciones de trabajo y vida del campesino, asegurar un mejor nivel de vida de toda la población.

Proponemos a los lectores un capitulo del informe del Secretario general del CC del PCUS M. Gorbachov "Sobre la política agraria del PCUS en las condiciones actuales" que da una noción de la historia del problema agrario en la URSS.

El problema campesino siempre ha ocupado un lugar central en la política de nuestro Partido tanto desde el punto de vista de la teoría revolucionaria como desde el punto de vista de las tareas de la construcción de una nueva sociedad.

Gracias a la política agraria elaborada por el Partido y al enorme esfuerzo práctico de los bolcheviques en el campo, las masas campesinas apoyaron a la clase obrera en octubre de 1917. Esta política halló su expresión en uno de los primeros decretos del Poder soviético: el Decreto sobre la Tierra qoe posibilitaba resolver el problema agrario desde posiciones de las amplias masas campesinas.

Hasta en los duros años de la Guerra Civil y en sus momentos más críticos el Partido tuvo presente la situación en el campo y la necesidad de preservar la alianza de la clase obrera con el campesinado.

Precisamente la aspiración a conservar esta alianza y a defender las conquistas revolucionarias impuso el paso a la nueva política económica (NEP).

La política agraria del Partido en los años de la NEP consistía en lo siguiente: sustituir el sistema de contingentación por el impuesto en especie (lo cual posibilitó limitar la confiscación del producto a las haciendas campesinas); permitir el comercio libre; desarrollar ampliamente el cooperativismo; permitir el arriendo de las tierras y emplear el trabajo asalariado con determinados límites; regulación por parte del Estado de la actividad económica mediante los precios, impuestos y créditos; ampliar el sistema de contratación; perfeccionar paulatinamente el cambio equivalente entre la ciudad y el campo; dar prioridad al restablecimiento y desarrollo de la agricultura como requisito indispensable para mejorar el bienestar del pueblo e industrializar el país.

La nueva política económica derivaba lógicamente de la marcha objetiva del proceso revolucionario, se concebía "en serio y a largo plazo", se apoyaba en la iniciativa desde abajo y se basaba en la democracia, la autogestión económica y la diversidad de formas de cooperativismo. Para los campesinos fue la vía más eccesible y comprensible hacia el socialismo.

Y los resultados no tardaron en manifestarse. Ya en 1925 se logró restablecer en muchos índices el nivel de producción alcanzado antes de la primera guerra mundial.

En 1927, en el país se contaban decenas de miles de sociedades y cooperativas agrícolas, incluso 6.300 sociedades para el laboreo de la tierra y 8.500 cooperativas y comunas.

Los campesinos se agrupaban en sociedades de consumo. Las cooperativas de consumo actuaban como activas mediadoras comerciales entre el campesino-productor y el ciudadano-consumidor. En 1926-1937, a través de ellas se realizó más de la mitad del comerció al por menor y gran parte de los acopios de grano, carne, huevos, fibra de lino y muchos otros productos agrícolas.

Mas en la segunda mitad de los años 20 la nueva política económica chocó con una serie de dificultades y contradicciones, engendradas por el complejo estado de la economía nacional. La débil industria no podía ofrecer a los campesinos la cantidad necesaria de mercancías y el desarrollo de la agricultura dependía cada vez más de las limitadas posibilidades de la base técnico-material, sobre cuvo estado hablan, en particular, las siguientes cifras: en 1928 más del 70 por ciento de los cultivos primaverales se sembraron a mano, cerca del 45 por ciento de las mieses cerealistas se cosecharon a hoz y guadaña y más del 40 por ciento de la cosecha se trilló con batidores y redillos.

En el país se creó una situación crítica. Con toda gravedad se plantearon las cuestiones sobre las vías de desarrallo y los destinos de la industrialización, sobre la solución del problema alimentario, que adquirían un matiz político especial y, yo diría, un carácter extraordinario.

Todo esto afectaba la cuestión cardinal de la alianza de la clase obrera y el campesinado y la actitud hacia éste. En aquel importante período de nuestra historia la dirección del país no optó por los métodos económicos en la solución de los problemas y las contradicciones ni elaboró una política económica adecuada a las nuevas condiciones y basada en los principios leninistas y la experiencia de la NEP, sino que fue por un camino, diametralmente opuesto, por el camino de la liquidación de la NEP y de las relaciones mercantil-monetarias, de la minimización de los estímulos materiales en el trabajo y la aplicación de los métodos de ordeno y mando en la solución de los problemas socioeconómicos.

Stalin y su entorno realizaban respecto al campesinado la concepción de Trotski-Preobrazhenski, por ellos mismos criticada, sobre "la acumulación socialista inicial" a cuenta del trasiego gratuito de medios de la agricultura a la industria. De hecho se aplicó la idea de Zinóviev-Kámenev sobre la tributación extraordinaria de los sectores pudientes del campo.

El descontento de los campesinos con estas acciones fue interpretado, naturalmente, como sabotaje, con lo que se justificó la aplicación de medidas represivas.

Haciendo constar el carácter erróneo de la forma en la que se realizó la colectivización, se debe señalar que sería incorrecto por esta causa negar la necesidad de transformaciones socialistas en el campo, de igual modo, sería injusto llegar a la conclusión de que el sistema koljosiano es ineficaz. No es así, la naturaleza de la hacienda colectiva encierra inmensas posibilidades que se revelan en plena medida y brindan excelentes resultados tan sólo en el contexto de unas relaciones económicas correctas. Lo confirman las experiencias acumuladas por miles y miles de eficientes haciendas en nuestro país y en otros países socialistas.

La guerra asestó un duro golpe a la agricultura. Fueron dañadas seriamente las fuerzas productivas que ya de por si se encontraban en un nivel bajo. En vísperas de la guerra, nuestro país, en considerable medida, seguía siendo campesino.

Por eso al referirnos a la proeza que el pueblo soviético realizó durante la gran guerra patria debemos rendir tributo a la hazaña del campesinado, tanto laboral (el suministro de víveres al ejército y los trabajadores de retaguardia) como combativa (millones de campesinos cayeron en los campos de batalla defendiendo la Patria).

Debido al intercambio no equitativo, al campo se le quitaban cuantiosos recursos. Por ejemlo, entre 1946 y 1953, la agricultura produjo 298 mil millones de rublos de la renta nacional (considerando la parte de ésta que fue realizada también en otras ramas), pero de esa suma en el agro se utilizaron sólo 193 mil millones de rublos (contando la parte correspondiente a la agricultura en los gastos nacionales).

Después de 1953 se adoptaron importantes medidas económicas, políticas y organizativas encaminadas a fortalecer la agricultura. De acuerdo con las decisiones del Pleno de Septiembre (1953) del CC del PCUS se introdujeron precios de acopio más fundamentados, se proclamó el principio de planificación desde abajo, se normalizó en cierto grado la política tributaria. Aumentó el interés material de los trabajadores del campo, empezaron a introducirse pensiones y a suspenderse las limitaciones a la libertad de desplazamiento. Los koljoses obtuvieron el derecho a introducir enmiendas en sus estatutos partiendo de las condiciones locales. Se llevó a cabo un programa para cultivar 42 millones de hectáreas de terrenos vírgenes y baldíos.

Empezó el saneamiento de la economía de los koljoses. En 1957 los ingresos monetarios de éstos crecieron en un 130 por ciento por familia campesina, en relación con el año de 1952. Se triplicó la retribución de la jornada laboral. La elaboración y la materialización de la política agraria correspondiente a la nueva etapa de desarrollo del país se efectuaba en medio de una tenaz lucha ideo-política contra las fuerzas conservadoras. No obstante ello, se alcanzó un notable gregreso. Pero poco después se recurrió a la injerencia infundada en la ectividad de los koljoses y los sovjoses. Los organismos centrales empezaron a imponerles todo tipo de instrucciones y la realización de reorganizaciones artificiales. El encarecimiento sistemático de los materiales de construcción y de otros medios de producción que se vendían al agro, los altos precios de los equipos que se adquirían para las estaciones de máquinas y tractores se reflejaron negativamente en el estado de la economía de los koljoses y los sovjoses, minaron el proceso de la reproducción ampliada, contribuyeron a la reaparición del intercambio no equitativo.

Precisamente en este periodo comenzó a ponerse en práctica la concepción izquierdista de la liquidación de las parcelas individuales, las cuales, según se afirmaba' frenaban el triunfo de las relaciones socialistas en el campo. Se intensificó la liquidación de las llamadas aldeas carentes de perspectivas.

En fin de cuentas ello trajo como resultado la disminución del ritmo de incremento de la producción agrícola, una brusca agravación del problema de los cereales y el empeoramiento del suministro de víveres.

Otro intento de elaborar una eficaz política agraria se emprendió en el Pleno de Marzo (1965) del CC del PCUS. En conformidad con los acuerdos de este pleno se adoptaron las medidas pertinentes con vistas a redistribuir la renta nacional a favor de la agricultura, y a dar una solución más drástica a los problemas sociales del campo, e emplear médotos económicos para impulsar el sector agrario y a intensificar la producción en los koljoses y sovjoses. Se elevaron los precios de compra de los productos agropecuarios.

Estas medidas encontraron el apoyo del campesinado y animaron las actividades económicas en el agro. Como ustedes ya saben, por los índices alcanzados el octavo quinquenio resultó bastante exitoso. Pero los acuerdos del pleno de marzo se incumplieron, queadando posteriomente seriamente deformada la línea fijada por el mismo. Las condiciones económicas de gestión se vieron perjudicadas debido al intercambio desigual entre la ciudad y el campo. Los koljoses y sovjoses se vieron privados de la posibilidad de ganar los medios necesarios, lo cual repercutió de modo desfavorable en su situación económica. Como resultado, para el año 1980 la casi totalidad de los koljoses y sovjoses terminaron siendo deficitarios, si bien en 1970 la rentabilidad total de los sovjoses fue del 22 y la de los koljoses, del 34 por ciento.

A finales de los años 60 y comienzos de los 70, se hizo el intento de resolver los problemas en lo referente a intensificar la producción agropecuaria dando un amplio impulso a la cooperación entre las haciendas y creando empresas y entidades agroindustriales Pero también esta medida —bastante acertada en principio— se planteó fuera de la realidad existente. Parte considerable de los recursos asignados para el agro se invertía en la construcción de obras costosas en lugar de ser destinada al mejoramiento de las tierras, a la mecanización de la producción y al desarrollo social del campo; estos gastos frecuentemente no daban el beneficio esperado sino que redundaban graves pérdidas.

Hacia comienzos de la década del 80, la agricultura, la producción agropecuaria en general y toda nuestra economía se vieron en condiciones que requerían la adopción de medidas urgentes.

En tal situación se decidió elaborar el programa alimentario que fue aprobado por el pleno de mayo (1982) del CC del PCUS, con lo cual en cierta medida se logró frenar el crecimiento de los fenómenos críticos e incluso mejorar algo la situación imperante en la agricultura. Ustedes conocen los datos al respecto. Pero los acuerdos del pleno de mayo llevaban en sí las deficiencias inherentes a la época y no eran más que medidas tintas, un compromiso.

Veamos las enseñanzas esenciales que puedan sacarse de la evaluación y el análisis del pasado. ¿Qué previsiones se necesitan a la hora de elaborar la política agraria en el período de la perestroika?

Debemos, ante todo, sacar una conclusión general que confirme la suprema importancia del concepto leniniano de las transformaciones revolucionarias socialistas y tomar conciencia de que es inadmisible dejar que este concepto se deforme.

El perjuicio más grave causado a la causa del socialismo se debe a que se ha echado en el olvido la idea leninista de que el socialismo es creación activa de las masas. La nueva sociedad se construye para servir a los intereses de los trabajadores y por los propios trabajadores. Este hecho supone la amplia y activa participación del pueblo en todos los procesos de transformación, el intenso desarrollo de la democracia y la consolidación de los principios de soberanía popular y autogobierno. Ninguna transformación social, por más sublimes que sean las consignas que se enarbolen, puede realizarse en contra de los intereses de las masas y sin la participación directa de éstas.

Las tesis básicas leninistas se reconocían de palabra, pero en la práctica se despreciaban y se suplantaban por métodos dirigistas.

Ello ha causado un gravísimo perjuicio al desarrollo social del país, desvirtuado en gran medida la labor de los institutos políticos. El abandono de los conceptos leninistas para la construcción socialista ha repercutido de manera especialmente nefasta en el campo.

La teoría y la práctica demuestran que la política agraria es capaz de ser y efectivamente es uno de los factores importantísimos que hacen más sólidas y profundas las transformaciones socialistas, si recoge acertadamente las necesidades del desarrollo social y los intereses de la clase obrera y el campesinado. En cambio, si la política agraria deja que dichos intereses se contrapongan, no sólo socava la agricultura, sino que ocasiona serias dificultades en el desarrollo de la sociedad.

Esta es, camaradas, la conclusión general de carácter conceptual. Pero debemos extraer enseñanzas concretas para formular una política agraria moderna.

Primero. Toda la experiencia de transformaciones socialistas en el agro con todos sus logros, adelantos y enormes pérdidas confirma la principal idea leniniana de que la política agraria ha de estar orientada a establecer relaciones de producción y formas de administración que garanticen al campesino la condición firme de dueño de la tierra.

Segundo. Tanto el sector agrario como la sociedad en su conjunto no pueden desarrollarse felizmente si no se establecen relaciones económicamente fundadas y justas entre la ciudad y el campo, entre el sector agrario y otros sectores de la economía. En este sentido toda deformación lleva implícitas secuelas muy serias. Esta conclusión tiene no sólo un significado económico y social sino también político, por cuanto se trata de la alianza entre la clase obrera y el campesinado, se trata del destino del socialismo.

Tercero. De la propia esencia del régimen socialista dimana la necesidad de aplicar métodos democráticos en la gestión económica, en la dirección de los procesos sociales, de lo cual se colige que el sistema dirigista es inaceptable. Sus métodos son tanto más inaceptables en la agricultura que tiene que ver con la tierra, con las condiciones climáticas que se distinguen por su gran variedad.

Cuarto. Reviste particular importancia ver la dialéctica viva existente entre las relaciones de producción y las fuerzas productivas en el agro. Atribuyendo primordial significación a la reforma radical de las relaciones económicas en las ramas del complejo agroindustrial, no podemos dejar de impulsar el desarrollo de su base material y técnica, especialmente ahora cuando la revolución científico-técnica afecta todas las ramas de la producción de bienes materiales, incluyendo la producción agropecuaria.

Quinto. La lección más importante, camaradas, que debemos aprender reside en que es inadmisible menospreciar las condiciones de trabajo y de vida de los trabajadores del campo. La política agraria que estamos formulando ha de estar orientada, en primer término, a resucitar el campo y a lograr que el campesino y su labor vengan a ocupar un lugar digno en la sociedad. No es solamente una importantísima tarea socioeconómica, sino también, diría yo, nuestro deber moral. Sin cambiar radicalmente la situación del campesinado en la sociedad no se puede esperar en serio que sean cumplidas las tareas productivas y sea resuelto el problema alimentario. La solicitud por el hombre del agro es el elemento central de nuestra actual política agraria.

Tales son algunas de las enseñanzas históricas, tales son las principales conconclusiones que dimanan de ellas.

СТАРОНКІ НАШАЙ ГІСТОРЫІ

З БЛАКІТНАЙ ПЯЧАТКАЙ «ЗЯМЛІ І ВОЛІ»

У папярэднім артыкуле («Голас Радзімы», 26 студзеня 1989 года) аўтар расказаў пра адну са сваіх архіўных знаходак — справу з былой канцылярыі Магілёўскага грамадзянскага губернатара «Аб рознага роду абуральных адозвах». Матэрыял дазволіў узнавіць цікавыя, дагэтуль яшчэ невядомыя факты, якія адбываліся на Беларусі ў самым пачатку паўстання 1863 года. Высветлілася, у прыватнасці, што вольны слухач Пецярбургскага універсітэта, член сталічнага аддзялення агульнарасійскай нелегальнай «партыі» «Зямля і воля», беларус Васіль Катырла ў сакавіку гераічнага 1863-га распаўсюджваў сярод насельніцтва і вайскоўцаў горада Оршы антыўрадавыя пракламацыі, пазначаныя блакітнай пячаткай згаданай падпольнай арганізацыі. Па даносу здрадніка Савініча маладога рэвалюцыянера схапіла аршанская паліцыя, пачалося доўгае следства, нарэшце — суд, і Катырла трапіў на сібірскую катаргу. Але ў цені заставаўся ход паліцэйскага дазнання, амаль нічога не было таксама вядома пра лёс гэтага нашага мужнага земляка. Таму аўтар не спыняў пошукаў, і сёння сціпла знаёміць нас з плёнам свайго далейшага даследавання.

Скупыя звесткі, узятыя з паліцэйскіх пратаколаў, з абвінаваўчых судовых папер, не давалі адказаў на шэраг важных пытанняў. Па-першае, заставалася, як цяпер кажуць, «за кадрам» наступнае: чаму менавіта ў Оршу прыехаў Катырла? Цікавілі таксама абставіны і падрабязнасці надзвычай доўгага следства па справе арыштаванага рэвалюцыянера, якое расцягнулася аж на цэлых дванаццаць месяцаў (суд адбыўся ў Вільні толькі 12 лістапада 1864 года). Хацелася, натуральна, даведацца, якім чынам склаўся далейшы лёс гэтага чалавека, дзе і пры якіх умовах прайшло ў Беларусі ягонае дзяцінства, юнацкія гады. Не пакідала і затоеная надзея, што далейшы пошук адкрые новыя старонкі рэвалюцыйнай дзейнасці Катырлы. Значыць, ізноў трэба шукаць у архівах, бібліятэках...

Былі падставы меркаваць, што губернскія ўлады абавязкова адрапартуюць аб арышце Васіля Катырлы ў Оршы Пецярбургскаму начальству. І сапраўды, у адным з ленінградскіх архіваў удалося знайсці адпаведны дакумент, накіраваны міністру ўнутраных спраў. «Лічу абавязкам прадставіць... на разгляд Вашага Высокаправасхадзіцельства,— даносіў 16 сакавіка 1863 года магілёўскі губернатар,— справу аб дваране Катырлу, абвінавачаным у распаўсюджванні абураючых адозваў, і... запытаць адносна прадпісання Міністэрства па далейшаму накірунку азначанай справы». А 30 сакавіка са сталіцы прыляцела сакрэтная шыфр-тэлеграма такога вось зместу:

«Магілёў-губернскі. Начальніку губерні.

Арыштаванага дваранiна Катырлу выслаць з двума жандарамі ў Трэцяе аддзяленне Уласнай Яго Вялікасці Канцылярыі».

Падпісаў шыфроўку «світы Яго Вялікасці генерал-маёр Патапаў» — упраўляючы палітычнага вышуку ў краіне.

У красавіку Васіля Катырлу пад вартай даставілі ў сталіцу, кінулі ў галоўную следчую турму, якая высілася страхотным пудзілам на Панцеляймонаўскай вуліцы ля Ланцужнага моста. Пачаліся бясконцыя допыты. Тым часам малады арыштант жандарскай вязніцы, відаць, не здагадваўся, што ягонае становішча істотна ўскладнілася, бо магілёўскія ўлады дакапаліся да новых фактаў. Яны недвухсэнсава сведчылі: у Магілёўскай губерні, верагодней за ўсё, існуе нелегальная арганізацыя моладзі, з якой Катырла, безумоўна, падтрымліваў сувязі і, магчыма, паспеў ажыццявіць практычныя супрацьурадавыя захады. Той самы здраднік Савініч данёс паліцыі, што пасля «...паведамлення майго на Катырлу, як на шкоднага чалавека, я атрымаў мноства непрыемнасцей, у прыватнасці, ад артылерыйскага афіцэра Бучарманскага, які, убачыўшы мяне ў Аршанскім паліцэйскім упраўленні, папракнуў, што гэта данясенне можна палічыць за вялікую подласць». Савініч, набіваючы сабе цану, прызнаўся, што падобным жа чынам да яго пачалі ставіцца «многія асобы з тых, хто быў маімі добрымі сябрамі доўгі час». Яны, страчыўшы далей здрадніка, выказалі падтрымку Катырлу не толькі на словах, а сабралі грошы для перадачы арыштаванаму, і далей названы прозвішчы: Бучарманскі, Багдановіч, пісьмавод Скарына. Усё гэта, падкрэслім, мела месца ў Оршы. Калі ж Савініч у канцы сакавіка прыбыў у Магілёў, дык маладыя патрыёты з губернскага горада ўжо даведаліся пра ганебны ўчынак мярзотніка. Вельмі магчыма, што яны з'яўляліся паплечнікамі рэвалюцыянера і таму публічна адпомсцілі здрадніку.

Інцыдэнт адлюстраваны ў адным з сакрэтных рапартаў магілёўскага гарадскога паліцэйскага ўпраўлення губернатару. «25 сакавіка,— чытаем у дакуменце,— у 4 гадзіны апоўдні дваранiну Вячаславу Савінічу ў магілёўскім шынку «Расія» нанеслі знявагу пагрозамі і збілі пры наступных абставінах: Дымбінскі з іншымі сябрамі... (казалі): «Вось той самы, які выдаў **нашага брата***, а пасля, прыступіўшы да яго, сталі рабіць розныя дзёрзкасці, а адзін з іх — Акушка — разбіў на ім чайнік... астатнія білі па твары, хапалі за валасы так, што, каб не гаспадар і служкі,— дык мог бы развітацца з жыццём». Паліцыя па гарачых слядах не прамінула высветліць: Акушка служыць у Магілёўскім губернскім

* Падкрэслена намі — **М. З.** У разглядаемы час на Беларусі падобны зварот звычайна ўжываўся сярод членаў нелегальных супрацьурадавых гурткоў, якія неўзабаве склалі ядро паўстанцаў 1863 года.

Выстаўка «Францыск Скарына і яго час», прысвечаная 500-годдзю з дня нараджэння беларускага і ўсходнеславянскага першадрукара, мысліцеля і асветніка, вучонага і пісьменніка, адкрылася ў Дзяржаўным музеі БССР. Экспазіцыя расказвае аб жыццёвым шляху нашага праслаўленага земляка, аб яго не менш славутых сучасніках-асветніках Сымоне Будным і Міколе Гусоўскім, аб пісьменніку і кнігавыдаўцу Васілю Цяпінскім, аб гісторыі зараджэння кнігадрукавання. Прадстаўлены тут і старадрукаваныя кнігі, гравюры, работы мастакоў, скульптараў, літаратараў, прысвечаных Ф. Скарыне. Экспанаты раскрываюць вялікае значэнне яго прац для ўсёй еўрапейскай культуры.

Выстаўкай у Дзяржаўным музеі БССР у рэспубліцы пачынаюцца ўрачыстасці, прысвечаныя Ф. Скарыне. Яна пабывае ў многіх гарадах Беларусі, а ў 1990 годзе, аб'яўленым ЮНЕСКА Годам Францыска Скарыны, адкрыецца на радзіме першадрукара — ў Полацку.

НА ЗДЫМКАХ: у зале выстаўкі; В. ЦІХАНАЎ. «Першадрукар Ф. Скарына»; адзін са старадрукаў.

Фота Я. КАЗЮЛІ.

«ГЭТА І НАША СВЯТА!»

Споўнілася дзесяць гадоў магазіну савецкай кнігі імя М. Горкага, які размешчаны ў сталіцы Рэспублікі Куба — Гаване. Заўсёды паўнюткія залы гэтай прасторнай, з шклянымі вітрынамі гаванскай кнігарні. Віншуюць сваіх кубінскіх сяброў з гэтай датай і нашы савецкія спецыялісты, што працуюць на Кубе ў розных галінах прамысловасці, народнай гаспадаркі Вострава Свабоды. «Гэта і наша свята!» — гавораць пасланцы розных рэспублік Савецкага Саюза.

Кожны, набываючы ў кнігарні цудоўныя выданні «Советского писателя», «Художественной литературы», іншых выдавецтваў, шукае на паліцах кнігі сваіх землякоў. І гэта зразумела: цягне да сустрэчы са сваёй малой і вялікай Радзімай... Вось назіраю, як сталая ўжо, чарнявая жанчына трымае ў руках томік выбранай прозы Атаджана Тагана. Ці не туркменка?.. А вось гэта ўжо сапраўды армянін — бо хіба хто іншы з такім гарэннем у вачах возьме з паліцы кніжку Сільвы Капуцікян?!

Шукаю і знаходжу кніжкі беларускіх аўтараў і я. Набраўшы вялікі стос ёмістых тамоў, спяшаюся да касы. І радасць, і шчасце, і журчанне родных крыніц, і трапяткія сонечныя промні над сасновымі барамі — усё гэта кладзецца на сэрца ў прадчуванні вячэрніх сустрэч з паэзіяй і прозай Максіма Танка і Янкі Брыля, Васіля Быкава і Рыгора Барадуліна... Нясу ў сваю кубінскую кватэру і некалькі паштовак з рэпрадукцыямі палотнаў беларускіх мастакоў.

Шкада вось толькі, што ў гэтай багатай кнігарні няма выданняў на беларускай ды і наогул на мовах народаў СССР. Думаецца, што попыт быў бы і на іх. Зразумела, заказы на кнігі на нацыянальных мовах павінны быць з улікам попыту. Яго вывучэнне патрабуе дадатковых клопатаў ад нашай савецкай фірмы, якая вядзе знешні кнігагандаль. Але мо ёсць сэнс у гэтых клопатах? Нашы ж савецкія спецыялісты (а іх нямала) працуюць і па два, і па тры гады далёка ад Радзімы.

А. КАРЛЮКЕВІЧ.

ДА ЗНАМЯНАЛЬНАЙ ДАТЫ

У рэспубліцы шырока адзначана 175-годдзе з дня нараджэння класіка ўкраінскай літаратуры, неўміручага Кабзара. Шэраг матэрыялаў да знамянальнай даты змясцілі газеты і часопісы, у тым ліку і новыя пераклады твораў, у бібліятэках былі арганізаваны кніжныя выстаўкі, прайшлі чытацкія канферэнцыі.

Апафеозам святкавання стаў вечар у Доме літаратара, праведзены Саюзам пісьменнікаў БССР сумесна з Мінскім гаркомам партыі. Адкрыў і вёў вечар Н. Гілевіч. На вечары выступілі таксама Я. Брыль, С. Панізнік, С. Законнікаў, В. Зуёнак, госць з Арэнбурга Л. Бальшакоў. Усе яны гаварылі аб месцы і ролі Шаўчэнкі ў сусветнай літаратуры, аб значэнні і вечнасці традыцый Кабзара для развіцця савецкай многанацыянальнай літаратуры.

Творы Т. Шаўчэнкі і ўкраінскія народныя песні на вечары выканалі артысты мінскіх тэатраў і філармоніі. З цікавасцю было сустрэта выступленне ансамбля народнай музыкі Дзяржтэлерадыё БССР «Жывіца» пад кіраўніцтвам В. Пархоменкі.

К. УЛАДЗЕНКА.

праўленні. Гэта значыць, пад носам у самога пана губернатара!

Натуральна, што губернатар Беклямішаў, службовы спрыт якога пецярбургскае начальства неаднойчы ставіла ў прыклад вышэйшым чыноўнікам усяго Заходняга краю, адчуў небяспеку ўласнай персоне, бо праваронія пранікненне «варожага элементу» ў свой бліжэйшы апарат. Такога ў сталіцы не даруюць! Таму працытаваны паліцэйскі рапарт ён схаваў пад сукно. У падтрымку нашай версіі гаворыць тое, што на дакуменце няма ніякіх рэгістрацыйных адзнак, звыклых рэзалюцый, не фігуруе рапарт і сярод абвінаваўчых папер па справе «палітычнага» Катырлы. А свайго чыноўніка Акушку губернатар, хутчэй за ўсё, цішком звольніў са службы.

Увогуле, магілёўскім жандарам няцяжка было дакапацца, што ў губерні існуе і дзейнічае нелегальная арганізацыя тутэйшай моладзі, звязаная тайнымі каналамі з агульнарасійскім падполлем — супрацьурадавай «партыяй» «Зямля і воля», эмісарам якой і з'яўляўся арыштаваны ў Оршы Васіль Катырла. Арганізацыя, безумоўна, разгалінаваная, яе члены (ці прыхільнікі) ёсць і ў губернскім горадзе, і ў Оршы, куды Катырла прыязджаў, відаць, зусім не выпадкова. Але гэтая аналітычная выснова не задавальняла мясцовае начальства, бо пераводзіла на нішто губернатаравы амбіцыі. Да таго ж, на ўсёй тэрыторыі Беларусі менавіта ў той час разгарнулася ўзмоцненая падрыхтоўка паўстання, і ў Магілёве абачліва вырашылі справу аб распаўсюджванні ў «сваёй» губерні пракламацый асабліва не раскручваць, не не дапаўняць яе новымі дакументамі, якія могуць кінуць хоць нейкі цень на губернскае кіраўніцтва.

А што ж жандары ў сталіцы? Не дабіўшыся нічога ад Васіля Катырлы, які цвёрда стаяў на сваім: «Адозвы знайшоў у Оршы, на плошчы!», у Трэцім аддзяленні 15 красавіка вырашылі: «справу... накіраваць на дапаўненне на законнай падставе,.. самога Катырлу, дастаўленага ў Пецярбург, адправіць на даследаванне ў г. Оршу арыштаваным, з тым каб ён па прыбыцці ў Оршу заставаўся пад арыштам, утрымліваць яго ў... турме асобна ад іншых арыштантаў». Загад быў паспешліва выкананы, і ўлады на працягу часу быццам бы зусім забыліся на Васіля Катырлу, схаванага ў адзіночцы аршанскага астрога. Магчыма, гэта ў пэўнай ступені было абумоўлена напружанай палітычнай абстаноўкай на Магілёўшчыне, якой паўстанцы надавалі вялікае стратэгічнае значэнне, плануючы распаўсюдзіць адсюль барацьбу на сумежныя губерні.

Пра арыштанта Катырлу ўспомнілі толькі ў верасні, калі сітуацыя губерні стабілізавалася. Але і цяпер ініцыятыва, падкрэслім, ішла не ад мясцовага начальства. Зберагалося катэгарычнае запатрабаванне Пецярбургскай следчай камісіі, накіраванае магілёўскаму губернатару сакрэтнай фельд'егерскай поштай 15 верасня 1863 года: «...У якім стане знаходзіцца перасланая адносіна для дапаўнення— следчая справа аб дваране Васілю Катырлу і, калі яна яшчэ знаходзіцца ў выкананні, дык чаму дагэтуль не дасягнула завяршэння?» Губернская адміністрацыя палічыла за лепшае адмаўчацца, зрабіла ўсё, каб справа аб распаўсюджванні ў Оршы нелегальных выданняў з пячаткай «Зямлі і волі» паціху скончылася. А Васілю Катырлу заставалася марнець за кратамі, чакаць суда яшчэ доўгіх пятнаццаць месяцаў...

Нас зацікавілі маладыя людзі, якія ў Оршы сабралі для свайго арыштаванага сябра грошы, і тыя, хто, як мог, спрабаваў адпомсціць здрадніку Савічу ў магілёўскім шынку «Расія». Вось гэтыя прозвішчы: артылерыйскі афіцэр Бучарманскі, Багдановіч, пісьмавод Скарына, Акушка, Дымбінскі, Бурскі (трое апошнія называлі Катырлу «братам»). Былі ўважліва прагледжаны амаль усе архіўныя справы па былой Магілёўскай губерні, што дайшлі да нас з 50—80-х гадоў мінулага стагоддзя, перабраны адпаведныя «Памятныя кніжкі губерні», «Магілёўскія губернскія ведамасці», розныя бібліяграфічныя паказальнікі, манаграфіі і г. д. На жаль, пакуль што высветлена зусім мала. Наша ўвага спынілася толькі на некалькіх радках з «Памятных кніжак Магілёўскай губерні» за 1861 і 1863 гады, у якіх пісьмавод Мікалай Скарына названы ў складзе аршанскага гараднічаскага праўлення. Растлумачым: пісьмавод — літаральна азначае «пісец», альбо, як казалі тады, «чалавек для пісьма» —дробны, самага ніжэйшага рангу канцылярскі служыцель, што не меў чыну. Звычайна пісьмаводамі ў заходніх губернях служылі зусім маладыя людзі з сярэдняй (гімназічнай) і няпоўнай сярэдняй (паветовых вучылішчы) адукацыяй, якія паходзілі часцей за ўсё з немаёмаснай шляхты, мала хто з іх дасягаў «чыноў». Пасля паўстання прозвішча «Скарына» надоўга знікае з афіцыйных дакументаў. Магчыма, Мікалая за дзёрскі і адважны ўчынак паспяшаліся звольніць са службы.

Вельмі хацелася ўзнавіць пачатак біяграфіі маладога беларускага рэвалюцыянера Васіля Катырлы, даведацца, як склалася доля нашага земляка, сасланага царызмам на сібірскую катаргу. У гэтым напрамку пошук аказаўся больш плённым, хоць атрыманыя вынікі яшчэ далёка не вычарпальныя. Мы і сёння можам толькі прыблізна назваць дату і месца нараджэння Катырлы — 1839 год, Віцебская губерня— і ўпэўнена сцвярджаць, што паходзіў ён са збяднелай тутэйшай шляхты. Знойдзена некалькі архіўных дакументаў, з дапамогай якіх можна сёе-тое сказаць пра вучобу Васіля Катырлы ў Віцебскай губернскай гімназіі, куды ён паступіў у 1849 годзе.

Збярогся даволі падрабязны (яшчэ нікім не вывучаны) дзённік наглядчыка гэтай навучальнай установы за пачатак 50-х гадоў мінулага стагоддзя, дзякуючы якому ўдалося крыху наталіць даследчыцкую цікаўнасць. Гартаючы запісы выхавальніка, пераконваемся, што вучыўся Васіль Катырла (як, дарэчы, і ягоны родны брат Ігнат, што паступіў у гімназію праз два гады, пазней таксама быў членам падпольнай «Зямлі і волі») пасняхова, хоць і часта хварэў. Браты Катырлы жылі на «агульнай вучнёўскай кватэры», праз беднасць атрымлівалі стыпендыю. Тут усіх гімназістаў налічвалася да 50 чалавек. Яны харчаваліся за агульным сталом, разам рыхтаваліся да заняткаў, за імі скрозь неаслабна назірала пільнае вока пана наглядчыка.

...На жаль, мы маем толькі некалькі мемуарных радкоў, дзе гаворыцца аб жыцці Васіля Катырлы на катарзе. Аўтар успамінаў Лангін Панцялееў (1840—1919) — студэнцкі прыяцель братоў Катырлаў, разам з імі ў складзе «Зямлі і волі» змагаўся з царызмам, быў арыштаваны, трапіў у Сібір. І тут сябрыземлявольцы сустрэліся. «З тытулам дзяржаўнага злачынцы ў Енісейскай губерні, — пісаў у пачатку нашага стагоддзя Панцялееў,— былі два-тры асуджаных... ды Катырла... Катырла быў маім сябрам па універсітэце, па нейкай справе сасланы на катаргу; адбыўшы,.. перабраўся ў Краснаярск».

Далёка не ўсё сказаў Панцялееў пра Васіля Катырлу з таго, што, безумоўна, ведаў. Трымаць язык за зубамі яго вымушалі не так цэнзурныя кіпці, як акалічнасць зусім іншага парадку: сам ён, зрабіўшыся з часам багатым золатапрамыслоўцам, якому толькі ў Пецярбургу належала нерухомасці на некалькі соцень тысяч, даўно адхрысціўся ад светлых, чыстых ідэалаў сваёй рэвалюцыйнай маладосці. Таму і напісаў пра сустрэчу з былым аднадумцам-паплечнікам надта стрымана і надзвычай асцярожна, быццам гледзячы збоку.

...У біяграфіі Васіля Катырлы засталося шчэ нямала нявысветленага. І колькі яшчэ такіх не да канца прачытаных старонак у нашай славутай Гісторыі?

Мар'ян ЗАЙЦАЎ.

ТЭАТРАЛЬНЫ ЭКСПЕРЫМЕНТ: АБ ЧЫМ СВЕДЧАЦЬ ВЫНІКІ?

ТРЭБА РУХАЦЦА ДАЛЕЙ

43-гадовы рэжысёр Валерый ФОКІН — адзін з вядучых савецкіх пастаноўшчыкаў, узначальвае сёння папулярны маскоўскі драматычны тэатр імя Ярмолавай. Больш за 30 спектакляў пастаўлена ім на айчыннай і замежнай сцэне.

Валерый Фокін — сакратар праўлення Саюза тэатральных дзеячаў Расіі (СТД РСФСР), які актыўна займаецца распрацоўкай новай мадэлі тэатра і правядзеннем эксперымента ў гэтай галіне.

З рэжысёрам гутарыць карэспандэнт Агенцтва друку Навіны Наталля КУРАВА.

— Прайшлі два гады, на якія быў разлічаны комплексны эксперымент, што праходзіў з студзеня 1987 года па студзень 1989 года ў 80 тэатрах краіны. Прыйшоў час падводзіць вынікі. Якія ж яны, на ваш погляд?

— Перш чым гаварыць аб выніках, трэба прызнаць: тое, што адбывалася з нашым тэатрам на працягу двух гадоў, мы, думаю, увогуле няправільна называлі «эксперыментам». У нашай тэатральнай справе было так усё занядбана, а мы настолькі знаходзіліся ва ўладзе чыноўнікаў ад культуры, што, скажам, выпуск спектакля без якога-небудзь кантролю «зверху» ці выбар п'есы на свой погляд здаваліся нам нечым рэвалюцыйным. А на самай справе размова ідзе аб вяртанні да нармальнага жыцця тэатра, якое такім павінна было быць заўсёды. Само слова «эксперымент» прапаноўвае нейкую рызыку, нейкі крок у новае, а тут нічога падобнага не было.

Але ўсё ж, як ні называць тое, што адбылося, галоўны вынік безумоўна станоўчы. Тэатр стаў самастойным і ў выбары рэпертуару, і ў пытаннях свайго эканамічнага жыцця, і ў галіне самакіравання. Ён уздыхнуў поўнымі грудзямі, скінуў путы, што вязалі яго па руках і нагах.

— Вядома, эксперымент (я ўжо буду так гэта называць) вылучыў аспекты, многія з якіх у эксперыментальнай праверцы не мелі патрэбы. І ўсё ж, як мне здаецца, напрыклад, для новай сістэмы фарміравання трупы такое выпрабаванне было не дарэмным...

— Сістэма гэта, уведзеная, дарэчы, да пачатку эксперымента, паказала сваю неабгрунтаванасць. Ды інакш і не магло быць. Пераатэстацыя акцёраў, якую па новай сістэме яны павінны праходзіць кожныя пяць гадоў, даручалася мастацкаму савету тэатра на чале з галоўным рэжысёрам. Але, з аднаго боку, самі акцёры, якія ўваходзяць у савет, як правіла, не стануць галасаваць супраць свайго сабрата па мастацтву, свайго калегі па сцэне. А з другога, што граха таіць, не кожны «галоўны» бывае прынцыповым і аб'ектыўным на такіх перавыбраннях. Ён часам можа аказаць націск на савет, каб з яго дапамогай выжыць з трупы непажаданага яму артыста.

Карацей кажучы, жыць і працаваць ва ўмовах поўнай дэмакратыі — справа складаная, ды ў тэатры і наўрад ці магчымая. Тут кожны лічыць сябе безумоўна талентам, што з гэтым рабіць. Таму новая сістэма фарміравання трупы выклікала ўнутраныя вострыя канфлікты. Яна прывяла да таго, што ў некаторых тэатрах дзяліліся трупы, звальняліся непажаданыя артысты, зніманіся рэжысёры... У шэрагу сцэнічных калектываў за гэтыя два гады, шчыра кажучы, больш сіл пайшло на барацьбу ўнутры тэатра, а не на мастацтва. Вядома, былі і трупы, дзе ўсё прайшло спакойна, як, напрыклад, у нас у Ярмолаўскім. Тут два разы праходзіла атэстацыя і праходзіла нармальна, але ў выніку трупа скарацілася толькі на 9 чалавек — што яўна недастаткова. Мне патрэбна трупа з 25 чалавек, а ў мяне іх 60!

— Але ёсць жа нейкі дзейсны і справядлівы выхад з такога становішча?

— Ёсць, вядома. Гэта сістэма кантрактных узаемаадносін, калі рэжысёр заключае кантракт з артыстамі на пэўны час. І пакуль мы пазбаўлены гэтага права, нам не дапамогуць нават тыя цудоўныя свабоды, якія дадзены тэатру. Апрача асноўных пазіцый эксперымента, якія ўвайшлі ў сілу паўсюдна, нядаўна выйшаў выдатны дакумент — аб пераходзе на новыя метады гаспадарання. Ён, напрыклад, дае магчымасць самому творчаму калектыву плаціць сваім работнікам столькі, колькі яны заслугоўваюць. Ён дазваляе выкарыстаць тэатру ўвесь прыбытак так, як лічыць патрэбным сам калектыў — на прэміі ці на будаўніцтва, ці на што-небудзь іншае. Дакумент дазваляе тэатру наладжваць прамыя міжнародныя кантакты, гібка вар'іраваць цэны на білеты... Гэта значыць у дакуменце ёсць многае, што дае сцэне эканамічную свабоду.

Самі па сабе гэтыя свабоды цудоўныя, але, на жаль, у старой арганізацыйнай мадэлі — я маю на ўвазе 600 дзяржаўных стацыянарных тэатраў з пастаяннымі трупамі — яны не працуюць у поўную сілу. Без пераходу на кантракт не можа быць эфектыўнай творчасці ні з боку акцёраў, ні з боку рэжысёра. Без гэтага і свабода выбару рэпертуару не дапаможа. Што з таго, што ты сам выбіраеш п'есу, трэба, каб у ёй igралі артысты, якіх ты «бачыш» у гэтым спектаклі, а я павінен старацца, каб была раўнамерна занята ўся трупа.

Я лічу таксама, што калі рэжысёр павінен мець права заключыць кантракт з акцёрамі, то і ён сам павінен быць на кантракце. Напрыклад, мастацкі савет горада, які павінен існаваць, скажам, пры Масsavеце ў Маскве, заключае са мной кантракт на тры гады, па ўмовах якога я бяру абавязацельства за гэты час павысіць мастацкі ўзровень спектакляў, забяспечыць тэатру ўстойлівую глядацкую цікавасць. Калі пасля заканчэння гэтага перыяду я не выканаю гэтых ўмоў, са мной маюць права скасаваць дагавор. Але ўжо калі заключылі такі кантракт, то дайце мне поўную свабоду дзеянняў, усю паўнату ўлады.

— Якія ж, на ваш погляд, рэальныя магчымасці для пераходу тэатраў на сістэму кантрактных узаемаадносін?

— Пераход гэты магчымы пры дасягненні шэрагу сацыяльных гарантый. Саюз тэатральных дзеячаў Расіі, уласна кажучы, ужо прыняў рашэнне па некаторых з гэтых пытанняў: аб устанаўленні надбаўкі з фонду СТД РСФСР да пенсій артыстаў, якія маюць вялікі стаж работы на сцэне, аб стварэнні так званага творчага рэзерву, калі артыст ці рэжысёр на працягу года зможа атрымліваць дапамогу з фонду СТД для таго, каб, апынуўшыся па-за тэатрам, мець магчымасць спакойна агледзецца, знайсці свой калектыў, дзе яким марыў і які менавіта яго даўно чакаў. Гэта і жыллёвае пытанне, надзвычай вострае для служыцеляў муз, асабліва на перыферыі.

І яшчэ адна немалаважная акалічнасць. Мы сталі адкрываць гасразліковыя тэатры, новыя калектывы, якія ўжо жывуць не ў старой закасцянелай арганізацыйнай структуры. Але наперадзе яшчэ адзін крок, і не менш важны — нам трэба навучыцца і закрываць тэатры, якія зжылі сябе, трэба зразумець, што гэта таксама абсалютна натуральна, як само жыццё.

ГАСТРОЛІ ЛЕНІНГРАДСКІХ АРТЫСТАЎ

У ГАСЦЯХ У КАЗКІ

Сотні мінскіх школьнікаў паглядзелі ў дні вясновых канікулаў казку «Шчупак», якую прывезлі ім артысты Ленінградскага дзяржаўнага Вялікага тэатра лялек. Рэжысёр-пастаноўшчык Э. Таварткіладзе так задумаў гэты спектакль, што дзеці ў ім не толькі гледачы, але і актыўныя ўдзельнікі прадстаўлення. Разам з акцёрамі непасрэдна з залы выходзяць яны на сцэну і, надзеўшы маскі, змагаюцца са Злом, абараняюць Дабро і Справядлівасць.

НА ЗДЫМКУ: артыст тэатра Яўгеній ЮРЧАНКА ў ролі Добрага чудзіка.

Фота Л. КЛІМАНСКАГА.

ЦІКАВА ВЕДАЦЬ

МАСТАЦТВА ВЯСКОВЫХ МЕТАЛУРГАЎ

Здабыча жалеза з мясцовых балотных руд вядома ў Беларусі даўно. Па даных археалогіі, ужо ў першабытныя часы ў прымітыўных земляных печах-домніцах выплаўлялі жалеза, якое скарыстоўвалі для самых розных вырабаў. Пра гісторыю і геаграфію промыслу сведчыць тапаніміка, якая налічвае каля дзвюх соцень паселішчаў з назвамі, утворанымі са слоў «руда» ці «гута»: Рудня, Рудакі, Рудня Яварская, Высокая Гута і іншыя.

Паралельна з такімі прымітыўнымі руднямі ў другой палове XVIII стагоддзя ў розных месцах Беларусі з'яўляюцца прадпрыемствы мануфактурнага тыпу па выплаўцы жалеза і чыгуну — «жалезаробчыя заводы». Чыгуналіцейная вытворчасць хутка набыла шырокую папулярнасць. Танны, атрыманы з мясцовай сыравіны матэрыял прымяняўся не толькі для выплаўкі жалеза, але быў прыгодны і для мастацкага ліцця, прычым з самым тонкім малюнкам дэкору. З чыгуну адлівалі садовыя лаўкі, архітэктурныя элементы, хатняе начынне. Асабліва значную групу складаюць намагільныя помнікі, пліты, крыжы, агароджы і інш. Гэтыя вырабы ліцейшчыкаў уражваюць надзвычайнай разнастайнасцю форм і багаццем дэкору. Помнікі могуць мець выгляд калоны, тумбы, ствала дрэва з абсечанымі галінамі, звычайнага ці быццам сплеценага з галінак крыжа і розныя іншыя адмысловыя формы і абрысы. Такой жа разнастайнасцю вызначаецца і стылістыка іх: тут можна бачыць праявы і гатычных, і барочных, і класіцыстычных традыцый, а часцей — самае адвольнае іх спалучэнне.

Як сведчаць статыстычныя даныя, буйнейшым і найлепш аснашчаным металургічным і металаапрацоўчым прадпрыемствам можна лічыць Налібоцкі завод, заснаваны ў сярэдзіне

XIX стагоддзя князем Вітгенштэйнам. Калі ж быць больш дакладным, гаворку трэба весці пра Налібоцка-Кляцішчанскі комплекс заводаў, якія дзейнічалі адначасова ў двух суседніх паселішчах сучаснага Стаўбцоўскага раёна.

Геаграфія распаўсюджання прадукцыі заводаў досыць абмежаваная — на могілках у Налібоках і навакольных паселішчах (у Кляцішчы сваіх могілак няма). Найбольшая колькасць вырабаў амаль аднатыпных форм знаходзіцца якраз на налібоцкіх могілках, на суседніх — у Дзераўной і Камені — толькі па некалькі ўзораў, а на больш аддаленых іх характар іншы. Думаецца, што гэта з'яўляецца досыць пераканаўчым доказам прыналежнасці вырабаў Налібоцкаму і Кляцішчанскаму заводам.

Адразу ж пасля заснавання Налібоцкі завод хутка выйшаў на адно з першых месцаў у Расіі. Тры доменныя печы давалі да 500 тысяч пудоў чыгуну ў год, што раўнялася прадукцыі толькі найбольш магутных домнаў Урала. Умовы для дзейнасці завода былі спрыяльныя: Налібоцкая пушча давала паліва, рэчка Лебяжаць — ваду, балотная руда таксама здабывалася паблізу. Энергетычныя патрэбы завода забяспечвалі 7 паравых і адзін вадзяны рухавікі. Яны абслугоўвалі доменныя печы, пракатныя станы, такарныя і стругальныя станкі, стопудовы молат. Значныя памеры завода пацвярджае і колькасць занятых на ім рабочых: на першым часе больш за 600. Аднак ужо праз дзесятак гадоў справы на заводзе пагоршыліся, пра што сведчыць як значнае, у два разы, змяншэнне колькасці рабочых, так і зніжэнне амаль у пяць разоў аб'ёму прадукцыі. Далейшыя звесткі па заводу адсутнічаюць, вядома толькі, што працаваў ён з перабоямі, а неўзабаве наогул перастаў выплаўляць чыгун з балотнай руды, не вытрымаўшы канкурэнцыі з больш рэнтабельнымі ўральскімі і паўднёварасійскімі заводамі.

Згодна з дакументальнымі звесткамі, Налібоцкі завод амаль не займаўся ліццём з чыгуну, вырабляючы з яго гатунковае жалеза, якое вывозілася ў беларускія і прыбалтыйскія губерні. Кляцішчанскі завод, які дзейнічаў, відаць, значна даўжэй, перайшоў на задавальненне патрэб наваколля ў чыгунным ліцці. Большасць узораў ліцця датавана 70, 80 і нават 90-мі гадамі XIX стагоддзя, калі Налібоцкі завод, ператварыўшыся ў невялікае металаапрацоўчае прадпрыемства, самастойнай выплаўкай чыгуну ўжо не займаўся. У жыхароў Кляцішча яшчэ жывыя ўспаміны пра дзейнасць мясцовага завода, да нядаўняга часу тут узвышаліся горы шлаку, якім цяпер высыпаны мясцовыя дарогі.

У старой частцы досыць вялікіх могілак у Налібоках узораў чыгуннага ліцця шмат — добрая сотня. Аднак нельга сказаць, што яны вызначаюцца вялікай разнастайнасцю форм і багаццем дэкору. Ствараецца ўражанне, што завод, арыентуючыся на мясцовых заказчыкаў сярэдняга дастатку, не мог дазволіць раскошы — займацца унікальным ліццём складаных адмысловых форм. Пераважная большасць помнікаў уяўляе сабой звычайныя чатырохканцовыя крыжы даволі простых абрысаў, якія, відаць, адліваліся серыйна. Толькі авальныя ці прамавугольныя дошкі-эпітафіі выконваліся згодна з канкрэтным тэкстам заказчыка.

Сустракаюцца ўзоры, выкананыя і па спецыяльных заказах.

Яны маюць досыць складаныя формы, скампанаваныя з некалькіх частак. Пірамідальную чыгунную тумбу ўвенчвае крыж у выглядзе перавітых парасткамі абрубкаў дрэва. Відаць, па спецыяльных заказах адліта некалькі намагільных пліт. На

гладкім прамавугольным фоне — рэльефны малюнак ніцага дрэва каля труны і надпіс эпітафіі. Рэльеф чысты і выразны па малюнку. З чыгуну адліта і некалькі агароджаў. Яўна мясцовае паходжанне маюць не сустрэтыя ў іншых месцах вырабы, скампанаваныя з круглых, нібыта вытачаных стоек з валютападобнымі завяршэннямі. Адліваліся яны цэлымі звеннямі. Варта адзначыць, што характар дэкору іх значна больш набліжаны да ўласна ліцця, чаго не скажаш пра іншыя агароджы, якія нагадваюць кавальскія вырабы з гладкіх стрыжняў.

Новыя звесткі, якія, магчыма, удасца з часам выявіць у архівах, дапамогуць больш канкрэтна разабрацца ў мастацкай спадчыне беларускіх ліцейшчыкаў, якія пакінулі безліч цікавых твораў.

Яўген САХУТА.

НА ЗДЫМКАХ: узоры кляцішчанска-налібоцкага ліцця другой паловы XIX стагоддзя.

Фота аўтара.

спорт

Мінчане Ю. Крывахіжа і А. Кавалёў уключаны ў зборную каманду краіны, якая рыхтуецца да чэмпіянату свету па хакею. Спаборніцтвы пройдуць у Швецыі. Савецкія спартсмены ў таварыскіх сустрэчах перамаглі ў Фінляндыі хакеістаў гэтай краіны з лікам 6:0 і 4:1. Адну шайбу закінуў А. Кавалёў.

Вядомая мурманская Даліна ўтульнасці стала месцам спаборніцтва біятланістаў СССР, ГДР, Польшчы, Чэхаславакіі, Балгарыі і Аўстрыі. Госці так і не змаглі саставіць канкурэнцыю нашым спартсменам у барацьбе за прызавыя месцы. Затое паміж савецкімі біятланістамі ішла напружаная барацьба за прызы. Так, мінчанін Сяргей Булыгін у гонцы на 20-кіламетровай дыстанцыі ўступіў Сяргею Ложкіну з Іжэўска толькі дзве секунды і заняў другое месца.

У спорткомплексе «Алімпійскі» праходзіў традыцыйны міжнародны турнір па спартыўнай гімнастыцы на прызы газеты «Московские новости». Бясспрэчным фаварытам на ім была сярод жанчын алімпійская чэмпіёнка мінчанка Святлана Багінская. Тры залатыя медалі ў беларускай гімнастκі.

З усесаюзных першынстваў адзначым поспех баскетбалістак «Гарызонта». Яны ўпэўнена выступілі ў чэмпіянаце СССР і дамагліся права гуляць у суперфінале за залатыя медалі з камандай маскоўскага ЦСКА. Незалежна ад вынікаў гэтых сустрэч беларускія баскетбалісткі «забраніравалі» сабе месца ў чарговым розыгрышы аднаго з еўрапейскіх кубкаў.

Члены спартыўна-тэхнічнага клуба ДТСААФ лідскага вытворчага аб'яднання «Лакафарба» ў ліку першых у рэспубліцы перавялі клуб на гасразлік і пачалі самастойна зарабляць грошы і на развіццё сваёй тэхнічнай базы, і на спартыўныя мерапрыемствы. Рахунак у банку папаўняецца ў значнай меры выручкай ад здачы макулатуры і металалому. Значнай крыніцай даходу стаў пракат грузавых аўтамашын. Дарэчы, гэтыя аўтамабілі, спісаныя ранейшымі гаспадарамі як непрыгодныя, члены клуба адрамантавалі самі. Яны навучыліся будаваць дэльтапланы, катамараны, аднамесныя лодкі-каякі, шыць палаткі, касцюмы і іншы спартыўны рыштунак. Ужо многія кіламетры па родным краі адмералі лідчане з такім рыштункам. Пабывалі ў Карпатах, на Каўказе, у Карэліі, Сібіры, на Алтаі.

НА ЗДЫМКАХ: перад палётам; з вялікім стараннем авалодваюць спартыўнай тэхнікай браты А. і С. ЦІШУКІ.

Фота В. АЛЯШКЕВІЧА.

НАДЗЕЯ ДУРАВА — ГЕРОЙ АЙЧЫННАЙ ВАЙНЫ 1812 ГОДА

У Ваўкавыску, што на Гродзеншчыне, дзейнічае ваенна-гістарычны музей імя П. Баграціёна. Сярод партрэтаў герояў вайны 1812 года тут вісіць партрэт Надзеі Дуравай. У музеі захоўваюцца таксама гістарычныя матэрыялы, што расказваюць пра жыццё і дзейнасць «амазонкі Белай Русі». Н. Дурава (1783—1866) паходзіла са старажытнага смаленска-полацкага роду Тураўскіх. Яе продкі насілі прозвішча Туравы, якое з часам русіфікавалася ў Дуравы.

У 1806 годзе Надзея ўцякла з дому, пераапранулася ў мужчынскае адзенне і, назваўшыся Аляксандрам Дуравым, паступіла добраахвотнікам у Гродзенскі ўланскі полк, удзельнічала ў польскім паходзе 1807 года і ў Айчыннай вайне 1812-га.

За праяўленую храбрасць у баях супраць ворагаў народаў Расіі Н. Дурава атрымала некалькі баявых узнагарод і была ўзведзена ў афіцэры. Першая жанчына-афіцэр у рускай арміі некаторы час служыла ардынарцам пры штабе фельдмаршала М. Кутузава. Надзея Андрэеўна з'яўляецца аўтарам рамана «Гудзішкі», аповесцей і апавяданняў, якія былі прыхільна ацэнены А. Пушкіным і В. Бялінскім. Яна таксама прататып шырока вядомых савецкаму гледачу п'есы «Даўным-даўно» і знятай па гэтай п'есе кінакарціны «Гусарская балада».

І. ШПАДАРУК.

У ДАР МУЗЕЮ КАЛІНОЎСКАГА

Больш 200 розных знаходак — вынік археалагічных раскопак на сядзібе ў вёсцы Якушоўка Свіслацкага раёна, дзе да 1855 года жыла сям'я будучага кіраўніка народнага паўстання К. Каліноўскага. Сярод выяўленых прадметаў быту і дамашніх прылад — рэшткі пабудоў фабрыкі льнопалатна, што належала Каліноўскім. Знойдзена фірменная пячатка, якая ставілася на вялікіх партыях гатовай прадукцыі.

Гэтыя і іншыя рэчы будуць перададзены ў музей К. Каліноўскага, месцам стварэння якога стане былая сядзіба.

РЭДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:

МІНСК-ГСП, ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 44.
ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97, 33-02-80, 33-03-15, 33-16-56, 33-07-82.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі.
Індэкс 63854. Зак. 385